

Модельна навчальна програма на основі методики CLIL

(CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING)

«УКРАЇНСЬКА МОВА І ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ»

предметно-мовного інтегрованого навчання,
для 5-6 класів із навчанням
румунською мовою закладів загальної
середньої освіти

*Чернівці – Київ
2022*

Міністерство освіти і науки України

**Модельна навчальна програма
на основі методики CLIL
(CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING)**

**«УКРАЇНСЬКА МОВА І ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ»
предметно-мовного інтегрованого навчання, для 5-6 класів із навчанням
румунською мовою закладів загальної середньої освіти**

(автори: Фонарюк Т. І., Кульбабська О. В., Філіп Ю. Л., Унгурян І. К., Сиротюк О. М., Костіна-Кніжницька А. В.)

«Схвалено для використання в навчальному процесі»
Наказ Міністерства освіти і науки України 22.1/12–Г–409
Рішення експертних комісій з української мови (протокол № 3 від 19.08.2022),
із здоров'я, безпеки та добробуту (протокол № 3 від 05.08.2022)].

Каталог надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 3.0379-2022

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Повна загальна середня освіта – систематизована та передбачена відповідними державними стандартами сукупність результатів навчання і компетентностей, здобутих особою на рівнях початкової, базової середньої та профільної середньої освіти.

Базова середня освіта – другий рівень повної загальної середньої освіти, що передбачає виконання учнем / ученицею вимог до результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, які відповідають другому рівню Національної рамки кваліфікації.

Мета базової середньої освіти – розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів / учениць, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху й самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних і культурних цінностей українського народу.

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як:

- повага до особистості учня / учениці та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети й організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості;
- забезпечення рівного доступу кожного учня / учениці до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу й організації всіх видів навчальної діяльності;
- становлення вільної особистості учня / учениці, підтримка їхньої самостійності, підприємливості й ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя учня / учениці, створення умов для забезпечення їхнього гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- створення освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;

- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги та взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів / учениць між собою та з дорослими;
- формування в учня / учениці активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;
- плекання в учнів / учениць любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Базова середня освіта передбачає поділ на два цикли: адаптаційний (5–6 роки навчання) і базове предметне навчання (7–9 роки навчання), що ґрунтуються на врахуванні вікових особливостей дітей, стану їхнього фізичного, психічного й інтелектуального розвитку, права на освіту осіб з особливими освітніми потребами і їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів / учениць на основі компетентнісного підходу визначено за освітніми галузями на відповідному циклі базової середньої освіти в Державному стандарті.

Для кожної освітньої галузі визначено:

- мету, єдину для всіх рівнів загальної середньої освіти;
- компетентнісний потенціал, що позначає здатність кожної освітньої галузі формувати всі ключові компетентності в опорі на базові знання через розвиток умінь і ставлень;
- обов'язкові результати навчання учня / учениці;
- рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за циклами навчання (5–6, 7–9 класи).

У сучасному світі конкурентноспроможними на ринку праці є ті, хто за необхідності вміють водночас поєднувати, аналізувати та застосовувати свої знання з кількох навчальних дисциплін. У XXI столітті досягає успіху той спеціаліст, який має не лише сучасні фахові знання, а ще й знає державну мову. Володіння державною мовою – попередня умова для інтеграції осіб, які належать до національних спільнот, інтегровані в широке національне суспільство. У системі освіти відбувається переосмислення завдань відповідно до вимог сьогодення, до практичної реалізації базових принципів компетентнісного підходу навчання. Мета різнобічної діяльності закладу загальної середньої освіти полягає в тому, щоб передовсім сприяти становленню особистості учня / учениці як проєктувальника/-ці власного життя, і паралельно гармонізації та гуманізації взаємин між учнями й педагогами.

Реалізувати зазначені вище завдання неможливо без відповідного рівня володіння державною мовою всіма учасниками освітнього процесу. Саме тому в Концепції Нової української школи (НУШ) першою зафіксовано ключову

компетентність «...володіння державною мовою», а також визначено завдання, що чітко сформульовані в Національній стратегії розвитку освіти в Україні, у Конституції України, Конвенції про права дитини, Законі України «Про освіту» імплементація статті 7, Законі України «Про загальну середню освіту», Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», Європейській хартії регіональних мов або мов меншин.

У реалізації Концепції НУШ Україна опирається на світовий досвід інших держав світу й констатує, що вивчення української мови є обов'язковим для всіх громадян України, оскільки вільне володіння всіма виражальними засобами державної мови – запорука міжетнічної злагоди, єдності й стабільності суспільства, ефективного функціонування держави, позитивного її сприйняття як повновартісного й незалежного суб'єкта світової спільноти. Якщо громадяни України, крім своєї рідної мови, володітимуть мовою державною, то це не лише підвищуватиме інтелектуальний потенціал кожної мовної особистості, а і сприятиме збереженню в Україні мовно-культурного розмаїття та міжетнічної толерантності.

Необхідність поєднання актуальних і перспективних завдань освітнього процесу зумовлює використання кращих практик освітнього простору ЄС, оскільки знання кількох мов підвищує конкурентоспроможність випускників на вітчизняному і світовому ринках праці. У цьому аспекті одним із ефективних методів навчання української мови як нерідної є предметно-мовне інтегроване навчання. Зокрема, нова дієва технологія CLIL (*англ.* Content and language integrated learning), що ґрунтується на т. зв. чотирьох «С»: content (зміст), communication (спілкування), cognition (процес пізнання), culture (культура), допомагає ознайомити учнів / учениць із ширшим культурним контекстом, підготувати їх до інтернаціоналізації та професіоналізації, підвищити загальну і специфічну мовну компетенцію, розвинути багатомовні зацікавлення й ставлення, урізноманітнити методи та форми навчання й підвищити мотивацію учнів. Методика CLIL дає змогу сформуванню лінгвістичну й комунікативну компетенції в учнів / учениць нерідною мовою, а отже, її використання передбачає «вивчення немовних предметів іноземними мовами» або державною мовою ([https://uk.wikipedia.org/wiki/Предметно-мовне інтегроване навчання](https://uk.wikipedia.org/wiki/Предметно-мовне_інтегроване_навчання))

Використання української мови в CLIL-освіті залежить від чітко визначених освітніх завдань і цілей. Технологія CLIL об'єднує низку теорій та підходів, що їх застосовують у кількох освітніх контекстах, фіксуючи в такий спосіб різні термінопоняття, як-от: «повне мовне занурення», «мовна злива» тощо. Цей інноваційний підхід уможливорює здійснення одночасного навчання за двома предметами, хоча основна увага може приділятися мовному або нелінгвістичному предмету. В Україні така методологія навчання дієва для закладів загальної середньої освіти з мовою навчання національних спільнот (для полегшення вивчення державної мови) та й загалом для всіх інших освітніх навчальних

закладів з метою якомога ефективнішого вивчення іноземних мов, оскільки її запровадження значно підвищує мотивацію навчання та збагачує словниковий запас.

Мета репрезентованої модельної навчальної програми – колегіальна співпраця між філологами-україністами та вчителями, які навчають школярів курсу «Здоров'я, безпека та добробут», підвищення педагогічно-дидактичної компетентності у сфері CLIL та розвиток інтердисциплінарних навчальних проєктів, що забезпечували б умови для формування науково-дослідницького мислення учнів. Автори-укладачі пріоритетним вважають необхідність спонукати учнів / учениць до відповідального ставлення до навколишнього середовища, водночас мотивуючи їх до опанування української мови, до навчання «із серцем і розумінням».

Перевагу технології CLIL вбачаємо в тому, що вона:

- допомагає учням / ученицям перелаштуватися на сприйняття різнотипної інформації та висловлювати власні думки літературною українською мовою;
- розвиває вміння учасників освітнього процесу аргументувати власний погляд / життєву позицію державною мовою, що важливо для компетентнісного навчання;
- дає змогу отримати глибокі знання з дисциплін, передбачених навчальними планами ЗЗСО, оскільки шкільні предмети, що їх паралельно викладають українською й рідною мовами, стають цікавішими та різноаспектними.

Імплементация технології CLIL корелює з умотивованим вибором методів навчання, з-поміж яких найефективнішими є:

- методи візуалізації;
- активне дослідження понять;
- групова робота над контентом концептів (із можливим використанням рідної мови);
- ознайомлення з основною лексиною та засвоєння ключового змісту понять на уроці.

Отже, актуальність зазначеної методики зумовлена потребою у використанні предметно-мовного інтегрованого навчання для розвитку ключових компетентностей володіння державною та рідною (у разі відмінності з державною) мовами.

Мовно-літературна освітня галузь охоплює українську мову та літературу, мови та літератури відповідних корінних народів і національних спільнот, іншомовну освіту.

Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють літературною українською мовою, читають інформаційні й художні тексти, зокрема

класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних спільнот, іноземними мовами для духовного, культурного й національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

Компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі

Ключові компетентності	Уміння	Ставлення
Вільне володіння державною мовою	<p>сприймати (зокрема читати інформаційні й художні тексти класичної та сучасної літератури (української і зарубіжних), розуміти, перетворювати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати інформацію;</p> <p>висловлювати думки, почуття, погляди в усній та письмовій формах;</p> <p>використовувати вербальні та невербальні засоби в різноманітних міжособистісних, соціальних і культурних контекстах;</p> <p>дотримуватися культури мовлення та норм мовленнєвого етикету, ураховувати культурні й особистісні відмінності співрозмовників, переваги та/або обмеження окремих груп чи осіб;</p>	<p>поцінування української мови як чинника національної та громадянської ідентичності;</p> <p>готовність спілкуватися державною мовою;</p> <p>бажання використовувати українську мову в усіх сферах суспільного життя;</p> <p>прагнення до ненасильницької комунікації.</p>

	<p>адаптуватися до змінюваних умов спілкування, розв'язувати нестандартні завдання з використанням потенціалу української мови та відповідних комунікативних стратегій.</p>	
<p>Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами</p>	<p>сприймати (зокрема читати рідною мовою), розуміти, перетворювати, аналізувати та інтерпретувати, оцінювати інформацію;</p> <p>висловлювати думки, почуття, погляди в усній та письмовій формі рідною мовою;</p> <p>адаптуватися до умов спілкування в багатомовному середовищі з використанням потенціалу рідної мови та відповідних комунікативних стратегій, урахувати культурні та особистісні відмінності співрозмовників, переваги та/або обмеження окремих груп чи осіб;</p> <p>використовувати власний мовленнєвий досвід для вивчення іноземних мов;</p> <p>пояснювати роль/значення</p>	<p>поцінування рідної мови як чинника етнокультурної ідентичності;</p> <p>готовність спілкуватися рідною мовою в різних життєвих ситуаціях;</p> <p>потреба в читанні рідною мовою;</p> <p>готовність до міжкультурного полілогу;</p> <p>розуміння важливості оволодіння іноземними мовами для</p>

	<p>мовних явищ та системи понять, за допомогою яких формується картина світу носіїв іноземної мови; використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів; використовувати іноземні мови для розширення читацького досвіду, читацьких уподобань.</p>	<p>міжкультурного спілкування; відкритість до вивчення іноземних мов; готовність спілкуватися іноземними мовами відповідно до цілей, мотивів і соціальних норм мовленнєвої поведінки в типових ситуаціях; дотримання культури спілкування, прийнятої в сучасному суспільстві, повага до культурних та особистісних відмінностей співрозмовників, усвідомлення й урахування переваг та/або обмежень окремих груп чи осіб, виявлення розуміння і співпереживання; толерантність до представників іншого народу, носіїв іншої мови, культури, звичаїв і способу життя; розуміння потреби популяризації України у світі засобами іноземних мов.</p>
<p>Математична компетентність</p>	<p>установлювати причиново-наслідкові зв'язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію; формулювати визначення, логічно обґрунтовувати висловлену думку;</p>	<p>готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних проблем/ передавання інформації.</p>

	перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема) для розв'язання комунікативних завдань.	
Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій	висловлювати гіпотези, описувати процеси власної діяльності з використанням мовних і мовленнєвих засобів, зокрема іноземної мови.	прагнення поглиблювати уявлення про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного розвитку.
Інноваційність	презентувати власні ідеї, бачення, інноваційні погляди зрозуміло, грамотно, креативно, використовуючи доцільні засоби вираження мовлення; мобілізувати ресурси (зокрема нематеріальні та цифрові) через комунікацію для провадження інноваційної діяльності; ефективно використовувати різні комунікативні стратегії і тактики для розв'язання життєво важливих проблем, зокрема в ситуаціях неоднозначності та непевності.	відкритість до інновацій, готовність продукувати нові ідеї, спонукати до цього інших осіб.
Екологічна компетентність	використовувати потенціал текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) щодо висвітлення діяльності людини як частини	інтерес до здобутків українських і зарубіжних авторів, які зробили вагомий внесок у формування та поширення ідей сталого розвитку

	<p>природи; використовувати комунікативні стратегії для реалізації екологічних проєктів, формування екологічної культури та забезпечення сталого розвитку суспільства.</p>	суспільства.
Інформаційно-комунікаційна компетентність	<p>використовувати різні види сприймання текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) для пошуку, обробки, аналізу та добирання інформації; діяти за алгоритмом у процесі складання плану для розв'язання комунікативних завдань; комунікувати грамотно й безпечно в інформаційному та цифровому просторі; розрізняти емоції інших осіб в акті комунікації; виявляти адаптивність до мінливих реалій світу, креативність, прагнення до досягнень і саморозвитку; орієнтуватися в інформаційній екосистемі та світовому медіасередовищі, протидіяти операціям маніпулятивного впливу в епоху інтернету (Додаток Е);</p>	<p>задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; прагнення етично взаємодіяти у віртуальному просторі; готовність дотримуватися авторських прав і принципів академічної доброчесності; прагнення особистісного розвитку як компетентного мовця і читача за допомогою цифрових технологій.</p>

	використовувати сучасні цифрові технології для розширення читацького досвіду та кола читацьких інтересів (Додаток Г).	
Навчання впродовж життя	<p>визначати власні комунікативні потреби, цілі та способи їх досягнення;</p> <p>використовувати ефективні прийоми вивчення державної/рідної/іноземної мов з урахуванням власних стратегій навчання;</p> <p>постійно збагачувати власний словниковий запас через використання словників і довідкових ресурсів, зокрема цифрових;</p> <p>здійснювати самооцінку результатів діяльності, рефлексію;</p> <p>користуватися різними видами бібліотек (публічними, спеціальними і спеціалізованими) та орієнтуватися в бібліотечних ресурсах.</p>	<p>прагнення вдосконалювати власне мовлення впродовж життя, розвивати мовну інтуїцію;</p> <p>усування власних мовних і комунікативних бар'єрів, усвідомлення та подолання стереотипів мовленнєвої поведінки, формування стресостійкості й гнучкості (Додаток Ж);</p> <p>розуміння ролі читання текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) українських і зарубіжних авторів для гармонійного розвитку, самонавчання і самовдосконалення;</p> <p>прагнення збагачувати читацький і мовленнєвий досвід.</p>
Громадянські та соціальні компетентності	<p>аргументовано і грамотно висловлювати власну громадянську позицію, виявляти лідерство;</p> <p>використовувати комунікативні навички та багатомовність для</p>	<p>плекання українських національних і громадянських цінностей, актуалізованих у текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) українських і</p>

<p>ефективного ведення міжкультурного діалогу, здійснення соціального впливу;</p> <p>уникати дискримінування інших осіб у своїх висловлюваннях та діях;</p> <p>критично оцінювати інформацію з різних джерел, формувати та обстоювати особистісні ціннісні орієнтири, спираючись на самобутність українського народу, його історико-культурні надбання і традиції в європейському ціннісному контексті (Додаток Д).</p> <p>використовувати ефективні комунікативні стратегії для співпраці в групі, виявляти культуру слухання;</p> <p>використовувати мову ненасильницького спілкування;</p> <p>ураховувати вплив слова на психічне здоров'я людини, відповідально використовувати мовні виражальні засоби;</p> <p>ураховувати особистісні та культурні відмінності співрозмовників, переваги та/або обмеження окремих груп чи осіб;</p>	<p>зрубіжних авторів;</p> <p>шанування української культури, толерантне ставлення до культур інших народів;</p> <p>відкритість до культурного різноманіття за допомогою вивчення мови (мов) та здійснення міжкультурної комунікації;</p> <p>повага до права та законодавства щодо забезпечення функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя;</p> <p>утвердження права на власну думку;</p> <p>готовність до налагодження контактів з іншими особами з використанням різноманітних мовних засобів;</p> <p>прагнення до пізнання суспільного досвіду України й інших держав через мову та культуру, зокрема літературні твори українських і зарубіжних авторів, медіатексти;</p> <p>усвідомлення взаємозалежності учасників комунікації.</p>
---	--

	<p>застосовувати комунікативні стратегії для протистояння деструктивним та маніпулятивним впливам, що є загрозою для здоров'я;</p> <p>конструктивно спілкуватися в різних соціальних середовищах із дотриманням принципів свободи особистості;</p> <p>виявляти в текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) українських і зарубіжних авторів соціально важливий зміст.</p>	
Культурна компетентність	<p>використовувати мову для духовного, культурного й національного самовираження;</p> <p>читати, аналізувати й інтерпретувати тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) українських і зарубіжних авторів;</p> <p>сприймати та осмислювати цінності, актуалізовані в текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) українських і зарубіжних авторів;</p> <p>використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях для виформування</p>	<p>потреба в читанні художньої літератури українських і зарубіжних авторів для задоволення та рефлексії над прочитаним;</p> <p>поцінування художньої літератури як мистецтва слова в контексті духовних надбань людства;</p> <p>відкритість до міжкультурної комунікації, усвідомлення індивідуальних і соціальних стереотипів, що можуть міститися в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті);</p> <p>зацікавленість світовими</p>

	<p>власного світогляду та збагачення досвіду;</p> <p>створювати оригінальні тексти для вираження власних ідей, досвіду і почуттів з використанням відповідних художніх засобів;</p> <p>добирати тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) для задоволення власних пізнавальних та естетичних потреб.</p>	<p>культурними здобутками;</p> <p>готовність сприймати літературний твір/ медіатекст як структуру, відкриту до читацьких інтерпретацій у часі та просторі.</p>
<p>Підприємливість та фінансова грамотність</p>	<p>ініціювати усну, письмову й онлайн-взаємодію державною/ рідною/іноземною мовами для розвитку ідеї та її реалізації;</p> <p>презентувати власну ідею та ініціативи зрозуміло, грамотно, з використанням доцільних виражальних засобів української мови;</p> <p>використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій і рішень;</p> <p>описувати державною/ рідною/іноземною мовами власні вміння та компетентності щодо варіантів кар'єри, розвитку підприємницьких і соціальних ініціатив;</p>	<p>готовність брати відповідальність за себе та інших осіб;</p> <p>відповідальне ставлення до мовленнєвого вчинку;</p> <p>розуміння ролі комунікативних умінь, читацького досвіду для успішної самореалізації, зокрема у професійній кар'єрі та діловому середовищі;</p> <p>усвідомлення важливості володіння державною мовою та спілкування рідною/ іноземною мовами для забезпечення добробуту і фінансового успіху;</p> <p>готовність обстоювати важливість збільшення доходу, ощадливості та раціонального використання коштів.</p>

<p>пояснювати значення заощадження, інвестування, запозичення, страхування тощо, зокрема на прикладі літературних творів українських і зарубіжних авторів;</p> <p>обговорювати й планування доходи та витрати за допомогою ефективних комунікативних стратегій;</p> <p>використовувати фінансові документи для прийняття рішень і комунікації в діловому середовищі.</p>
--

Метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості учня / учениці, які здатні до самоусвідомлення, гармонійної соціальної та міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження як власного здоров'я, так і здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість і професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту.

Компетентнісний потенціал соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі

Ключові компетентності	Уміння	Ставлення
Вільне володіння державною мовою	<p>спілкуватися українською мовою в усній і письмовій формах у різних життєвих ситуаціях, висловлювати думки, почуття, переживання;</p> <p>тлумачити поняття, факти, базові концепції, інструкції та попередження про безпеку;</p> <p>слухати, обговорювати і презентувати власне бачення та спільні рішення щодо безпеки, здоров'я, добробуту відповідно до прагнень і потреб.</p>	<p>цінування державної мови, потреба соціально відповідального ставлення до неї, усвідомлення необхідності володіння державною мовою як для власного добробуту, так і добробуту інших членів суспільства.</p>
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	<p>спілкуватися рідною мовою, ефективно використовувати її в різних життєвих ситуаціях, що стосуються безпеки, здоров'я і добробуту;</p> <p>розуміти й застосовувати попередження / інструкції про безпеку, відповідно до потреб користуватися довідковими джерелами, написаними рідною мовою;</p>	<p>цінування рідної мови як засобу спілкування, вираження емоцій, почуттів, переживань, як чинника духовного та психічного здоров'я;</p> <p>усвідомлення потреби володіння рідною мовою для власного добробуту;</p> <p>усвідомлення ролі володіння рідною мовою для запобігання конфліктам;</p>

	сприймати, розуміти, аналізувати, інтерпретувати, перетворювати, оцінювати інформацію іноземними мовами; розрізняти маркувальні знаки, попередження та інструкції під час використання товарів іноземного походження в різних життєвих ситуаціях.	усвідомлення потреби володіння іноземними мовами для міжкультурного спілкування, власної безпеки, здоров'я і добробуту.
Математична компетентність	застосовувати математичне мислення, використовувати формули, графічні та статистичні методи, розрахунки, схеми, моделі; відстежувати ланцюжки аргументів для розв'язання проблем і питань безпеки в повсякденному житті, для збереження здоров'я, покращення добробуту (особистого, родинного, суспільного).	усвідомлення цінності математичного мислення, прагнення шукати причини і оцінювати їх для розв'язання питань безпеки, здоров'я, добробуту.
Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій	використовувати наукові відомості для досягнення мети, прийняття рішення чи формулювання висновку на основі здобутої інформації з урахуванням тенденцій розвитку науки про здоров'я та безпеку; розпізнавати вплив природних і технологічних чинників на безпеку,	усвідомлення основних принципів безпеки в контексті науково-технічного прогресу, що стосуються здоров'я та добробуту (особистого, родинного, суспільного).

	<p>здоров'я і добробут; виявляти готовність визнати помилковість своїх переконань, якщо вони суперечать підтвердженням науковим експериментальним даним; критично оцінювати наслідки використання сучасних технологій для природного і соціального середовища.</p>	
Інноваційність	<p>генерувати й упроваджувати нові ідеї щодо забезпечення здоров'я, безпеки та добробуту (особистого, родинного, суспільного); оцінювати ризики втілення інноваційних ідей і здобутків; корегувати індивідуальні оздоровчі програми, моделі безпечної поведінки відповідно до життєвих ситуацій.</p>	<p>відкритість до нових ідей, усвідомлення важливості ініціювання змін; упровадження інноваційних технологій для збереження, формування та розвитку індивідуального, родинного і громадського здоров'я, добробуту та безпеки, захисту довкілля.</p>
Екологічна компетентність	<p>раціонально використовувати природні ресурси; дотримуватися правил безпечної поведінки у природі; виявляти залежність між станом довкілля та рівнем безпеки, здоров'я і добробуту суспільства; прогнозувати наслідки впливу</p>	<p>ціннісне ставлення до довкілля як до потенційного джерела здоров'я, добробуту і безпеки людини й суспільства; усвідомлення важливості ощадливого природокористування, відповідальність за власну діяльність у природі.</p>

	<p>сучасних технологій на довкілля; створювати та реалізовувати соціально важливі екологічні проекти, прогнозувати наслідки впливу природно-техногенного середовища на безпеку, здоров'я і добробут людини.</p>	
<p>Інформаційно-комунікаційна компетентність</p>	<p>використовувати цифрові технології для активної участі в суспільному житті, співпраці з іншими особами для досягнення особистих чи соціальних цілей; віднаходити, представляти, перетворювати, аналізувати, узагальнювати й логічно організувати інформацію щодо безпеки, здоров'я і добробуту (особистого, родинного, суспільного) з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; критично оцінювати достовірність і надійність інформації, цифрового контенту; безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в повсякденному житті (цифровий добробут).</p>	<p>дотримання безпечного, відповідального та етичного спілкування в інформаційних мережах; усвідомлення переваг і загроз використання інформаційно-комунікаційних технологій і соціальних мереж, розуміння проблем і наслідків комп'ютерної залежності.</p>

<p>Навчання впродовж життя</p>	<p>визначати власний стиль і способи індивідуального ефективного навчання, раціонально планувати час;</p> <p>здійснювати самооцінювання та самоконтроль, розробляти і використовувати індивідуальні навчальні стратегії, що передбачають раціональне планування, рефлексію та оцінювання результатів;</p> <p>керувати своїм навчанням, у разі потреби звертатися по допомогу до компетентних осіб.</p>	<p>позитивне ставлення до помилок, виявлення відкритості до критики, здатність долати труднощі й реагувати на зміни, мотивація та інтерес до навчання впродовж життя, упевненість в успішності власного навчання як засобу підвищення рівня добробуту і збереження здоров'я.</p>
<p>Громадянські та соціальні компетентності</p>	<p>діяти як відповідальний громадянин, брати конструктивну участь у громадській діяльності, що стосується, зокрема, добробуту, здоров'я, безпеки;</p> <p>виявляти закономірності в розвитку демократії та суспільної довіри;</p> <p>підтримувати власне здоров'я і добробут, вести здоровий спосіб життя;</p> <p>виявляти толерантність і розуміння різних поглядів, переконань;</p>	<p>повага до прав людини; сприйняття демократичних цінностей;</p> <p>усвідомлення потреби соціальної справедливості;</p> <p>відповідальність за особистий і суспільний добробут;</p> <p>повага до себе та інших осіб; готовність до співпраці, наполегливість, чесність, толерантність, чуйність;</p>

	<p>створювати атмосферу довіри; працювати в команді, обстоювати інтереси особистого, сімейного і суспільного добробуту; конструктивно комунікувати в різних середовищах, діяти відповідально в різних життєвих ситуаціях, зокрема в небезпечних, надавати першу допомогу; дотримуватися правил безпечної, відповідальної та етичної поведінки.</p>	<p>відповідальне ставлення до безпеки, здоров'я і добробуту (особистого, родинного, суспіль- ного).</p>
Культурна компетентність	<p>розвивати емоційно-почуттєву сферу на основі сприймання мистецтва, застосовувати творчі здібності та життєві навички в різних ситуаціях; корегувати власний психоемоційний і фізичний стан за допомогою мистецтва; критично оцінювати вплив культури на безпеку, здоров'я і добробут (особистий, родинний, суспільний).</p>	<p>сприйняття мистецтва як засобу самоідентифікації, передавання духовних цінностей: етичне та відповідальне ставлення до інтелектуальної власності.</p>
Підприємливість та фінансова грамотність	<p>визначати власні слабкі й сильні сторони для проектування майбутньої професійної діяльності і власного добробуту; діяти в непередбачуваних</p>	<p>усвідомлення важливості володіння інструментами планування та контролю доходів і витрат для майбутнього добробуту; розуміння важливості</p>

	<p>ситуаціях, визначати мету й досягати її, прогнозувати та оцінювати ризики прийняття рішень;</p> <p>критично мислити, ініціювати й реалізувати соціальні проекти, що мають культурну, комерційну або суспільну цінність;</p> <p>вирізняти чинники фінансового благополуччя, які мають позитивний вплив на безпеку, здоров'я і добробут (особистий, родинний, суспільний);</p> <p>планувати та контролювати доходи й витрати;</p> <p>розуміти законодавче підґрунтя економічних процесів (права та обов'язки, захист прав споживачів тощо).</p>	<p>ощадливості й раціонального використання коштів.</p>
--	--	---

Основою формування ключових компетентностей є особистісні якості, індивідуальний, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів / учениць; їхні потреби та зацікавленості, які мотивують до активного навчання; знання, уміння та ставлення, що виформовуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищах, у різних життєвих ситуаціях.

Наскрізними в усіх ключових компетентностях є такі **вміння**:

1) читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання та усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) в різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану й очевидну інформацію, висловлювати припущення,

доводити надійність аргументів, увиразнюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу й добору контраргументів;

2) висловлювати власну думку в усній і письмовій формах, тобто словесно передавати думки, почуття, переконання, з огляду на мету та учасників комунікації, обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;

3) критично і системно мислити, щоб визначати характерні ознаки явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язки, формувати вміння аналізувати й оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, брати до уваги протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти і судження, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси та способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;

4) логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування як судження і висновки, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів;

5) діяти творчо, що активізує креативне мислення, продукування нових ідей, добросесне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей, уміння випробовувати нові ідеї;

6) виявляти ініціативу, що спонукає до активного пошуку і пропонування рішень для розв'язання життєвих проблем, активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність;

7) конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і перешкоджати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність;

8) оцінювати ризики, що поглиблює вміння розрізняти прийнятні й неприйнятні ризики, зважаючи на істотні чинники;

9) приймати рішення, обираючи способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, які спричинюють їх появу, досягнення поставлених цілей із прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків і наслідків;

10) розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формулювати проблеми, висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, здобувати потрібні дані з надійних джерел, презентувати та аргументувати рішення;

11) співпрацювати з іншими, що зумовлює вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Базові знання мовно-літературної освітньої галузі

Інформація: джерело інформації; інформація текстова, графічна, числова тощо; достовірність, новизна, актуальність і несуперечливість інформації; надійність і ненадійність джерел інформації; критерії добору і способи пошуку інформації; відкрита і прихована інформація; факти й судження; маніпуляція та пропаганда.

Комунікація: комунікативна взаємодія; ситуація спілкування; адресат, адресант; форма і зміст повідомлення; мета і позиція мовця; комунікативні наміри співрозмовників; важливі та другорядні деталі повідомлення; прихований зміст повідомлення; вербальні й невербальні засоби; типові стратегії мовленнєвої взаємодії; аргументація; інтонаційні засоби; емоційний стан співрозмовників; формули мовленнєвого етикету; жанрові форми мовлення; різноманітні стратегії продукування ідей; принципи етики спілкування, норми літературної вимови; соціокультурні норми; стереотипи, протидія та попередження дискримінації, цькування (булінгу); протидія пропаганді та маніпуляції; ненасильницька комунікація; суспільно-культурний контекст; цифрове середовище; безпечна поведінка у цифровому просторі; онлайн-взаємодія; форми презентації; академічна доброчесність.

Текст: різновиди текстів (одиночні і множинні, цілісні, перервані та змішані); опис, розповідь, роздум; стилі й жанри; структура тексту; фрагментарні тексти; зміст прочитаного; тема; мікротема; ідея; проблеми в тексті; підтекст; культурно-історичний контекст; гіпертекст у медіатексті; особистий і суспільний досвід; мета читання (для отримання інформації, виконання завдань, розвитку естетичного досвіду).

Літературний твір: художні твори українських і зарубіжних авторів; література корінних народів і національних спільнот; актуальна національна та загальнолюдська, зокрема морально-етична, проблематика творів; роди й жанри літератури; зміст і форма літературного твору (тема, ідея, фабула, сюжет, композиція, художні образи, поетика); літературний твір в історико-культурному контексті; літературно-мистецькі епохи, напрями, течії та стилі; індивідуальний стиль; естетична цінність літературного твору; відкритість творів літератури до інтерпретації; художній переклад; читацький досвід, емоційний стан читача.

Мовні засоби: мова як система; мовні одиниці різних рівнів, їх характерні ознаки та функції в мовленні; мова як відображення картини світу; мовна норма та її динамічність в історико-культурному контексті; помилка; засоби художньої виразності.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі передбачають, що учень / учениця:

- взаємодіє з іншими особами в усній формі, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, зокрема інформаційних та художніх текстах класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), медіатекстах, та використовує інформацію для збагачення власного досвіду і духовного розвитку;
- висловлює власні думки, почуття, ставлення та ідеї, взаємодіє з іншими особами у письмовій формі, зокрема інтерпретуючи інформаційні та художні тексти класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних); у разі потреби взаємодіє з іншими особами в цифровому просторі, дотримується норм літературної мови;
- досліджує індивідуальне мовлення, використовує мову для власної мовленнєвої творчості, спостерігає за мовними та літературними явищами, аналізує їх.

Базові знання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі

Безпека: цінність життя; безпека особистості; національна безпека; глобальна безпека; безпека й небезпека; загрози для безпеки; види небезпек (природна, техногенна, соціальна); ризики, рівні ризиків; причини та наслідки небезпечних ситуацій; безпека життєдіяльності; безпечна поведінка в закладі освіти, побуті, на дорозі, на природі; безпечний простір (екологічний, фізичний, психологічний та інформаційний); безпека в цифровому середовищі; безпечне дозвілля; безпечне спілкування; алгоритми дій у небезпечних ситуаціях різного походження; допомога в разі небезпеки.

Здоров'я: індивідуальне, групове і громадське здоров'я; чинники впливу на стан здоров'я; хвороба; інфекційні й неінфекційні хвороби; поширення захворювань; епідемії та пандемії; допомога в разі погіршення стану здоров'я; домедична допомога; захист здоров'я (профілактика, вакцинація, карантин тощо); складники здоров'я; фізичне здоров'я та фізичний розвиток; вікові зміни організму як ознака дорослішання; репродуктивне і сексуальне здоров'я; інфекції, що передаються статевим шляхом; культура і сексуальність; психічне та емоційне здоров'я; розвиток особистості, її психічних процесів; емоційний інтелект; особливості поведінки та її наслідки; ефективне спілкування; самоконтроль; булінг і протидія його виявам; критичне ставлення до інформації; соціальне здоров'я; соціальні детермінанти здоров'я; сім'я; батьківство; наслідки соціальних впливів на здоров'я, безпеку і добробут; соціально небезпечні хвороби та їх

профілактика; духовне здоров'я; складники духовного здоров'я; моральні та етичні цінності; життєва самоідентифікація; сенс життя; ідеали і світогляд; взаємозв'язок складників здоров'я; цілісність здоров'я; культура здоров'я.

Добробут: суспільний і особистий добробут; складники добробуту; якість життя і спосіб життя; рівень і умови життя; уміння вчитися; навчальний прогрес; способи засвоєння навчальної інформації; допоміжні засоби навчання; раціональна організація навчання та відпочинку; можливості й ідеї; ресурси; діяльність із створення цінності для інших осіб; ініціативність; ефективна співпраця; власна діяльність для успішного майбутнього; підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту; ринок праці; законодавство про працю; фінансова грамотність; соціальні та економічні можливості й виклики сучасного суспільства; економіка; потреби та ресурси; доходи і витрати; раціональне використання ресурсів; фінансове здоров'я та грамотність; культура споживання; поведінка відповідального споживача; потреби людини та обмеженість ресурсів; повторна переробка; повторне використання; дбайливе ставлення до власного майна і недоторканність чужого; добродійність; ознаки добродійності; гуманність; чуйність; допомога іншим особам; підтримка осіб з особливими потребами; прийняття відмінностей між людьми; толерантне ставлення до поглядів і переконань, інтересів та потреб інших осіб; повага до ідей інших осіб; повага до живих істот; співчуття; протидія жорсткому поводженню з тваринами; спонсорство; меценатство; волонтерство; волонтерський рух в Україні.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі передбачають, що учень / учениця:

- виявляє турботу про особисте здоров'я і безпеку, уникає факторів ризику, реагує на чинники й діяльність, що є загрозою для життя, здоров'я, добробуту – власного та інших осіб;
- визначає альтернативи, прогнозує наслідки, приймає рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту;
- здійснює аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінку наслідків та ризиків;
- має підприємливість та виявляє етичну поведінку для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту.

Модельна навчальна програма – документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учня / учениці, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності школярів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством.

Модельна навчальна програма з української мови і здоров'я, безпеки та добробуту на основі методики CLIL (content and language integrated learning), предметно-мовного інтегрованого навчання, для 5–6 класів з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти, розроблена на основі нормативних документів, з-поміж яких:

Закон України «Про повну загальну середню освіту», Державний стандарт базової середньої освіти, Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти. Модельна навчальна програма відповідає меті й ідейним засадам цих документів і реалізує загальні та конкретні очікувані результати, окреслені в них.

Основна мета модельної навчальної програми – ознайомлення учнів / учениць з базовими мовними й мовленнєвими принципами та закономірностями життєдіяльності людини в природному й соціальному середовищах, яка спрямована на збереження життя і зміцнення здоров'я особи; навчання учнів / учениць державної мови та методів самозахисту в умовах загрози для життя, методам самооцінки і контролю стану й рівня здоров'я; розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів / учениць, дбайливого ставлення до життя і здоров'я, навичок, спрямованих на заохочення вести здоровий спосіб життя; формування компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, збереження і захисту життя та зміцнення здоров'я людини, стійких переконань щодо пріоритету здоров'я як основної умови реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу людини з урахуванням її індивідуальних особливостей; виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу. Автори прагнуть досягти того, щоб процеси викладання та предметно-мовного інтегрованого навчання були орієнтовані на учня / ученицю, мали практичну спрямованість, заохочення школярів і залучення всіх учасників освітнього процесу в таке навчальне середовище, у якому поважають їх права.

Оскільки освіта охоплює **навчання, виховання та розвиток**, у модельній програмі задекларовано важливі аспекти виховних завдань школи, орієнтованих на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні: гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей; соціально-політичні: свобода, демократія, культурне розмаїття, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність за рідних. Глибинність такого виховання – запорука розвитку держави.

Навчальні завдання програми:

- 1) ознайомити школярів із найважливішими відомостями з історії української мови: її походження, функціонування до набуття статусу державної, місцем серед інших мов світу;
- 2) увиразнити красу й багатство української мови, її функціональні, у т.ч. образно-виражальні та емоційно-естетичні можливості;
- 3) домогтися практичного засвоєння учнями / ученицями норм літературної мови (лексичних, орфоепічних, граматичних, стилістичних, а також орфографічних та пунктуаційних);

4) навчити учнів / учениць користуватися засобами української мови в різних мовленнєвих ситуаціях відповідно до мети й складу учасників комунікативного акту;

5) виробити навички контролювати своє мовлення з метою недопущення явищ мовної інтерференції, зокрема у вимові звуків, звукосполучень, формах словозміни, синтаксичній та інтонаційній організації фрази тощо;

б) виховати в підлітків бережливе, дбайливе та усвідомлене ставлення до власного здоров'я як однієї з найвищих людських цінностей, потреби самопізнання та всебічного самовдосконалення.

Основні змістові лінії програми, загальноприйняті в сучасній школі, такі: мовленнєва (комунікативна), мовна, соціокультурна та діяльнісна (стратегічна).

Навчальне навантаження в типових навчальних планах орієнтоване на «рекомендований» навчальний час, визначений базовим навчальним планом Державного стандарту для вивчення певної освітньої галузі на адаптаційному та предметному циклах навчання базової середньої освіти.

Кількість навчальних годин для вивчення української мови і здоров'я, безпеки та добробуту в навчальному плані закладу освіти, відповідно до абзацу четвертого частини третьої статті 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту», не може бути меншою, ніж у типовому навчальному плані.

Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 5–6 класів (адаптаційний цикл базової середньої освіти) та 7–9 класів (цикл базового предметного навчання базової середньої освіти) закладів загальної середньої освіти сформовано для класів (груп) із навчання мовою корінного народу або національної спільноти чи з навчанням українською мовою та вивченням мови корінного народу або національної спільноти (додаток 2 Типової освітньої програми).

Розподіл навчального навантаження здійснено за освітніми галузями та роками навчання. Рекомендовану – мінімальну й максимальну – кількість навчальних годин за освітніми галузями та роками навчання визначено відповідно до базових навчальних планів.

Додаток 2

до Типової освітньої програми
для 5-9 класів закладів загальної
середньої освіти

**Загальний обсяг навчального навантаження для класів
з навчанням мовою корінного народу або національної меншини поряд з державною мовою чи
з навчанням українською мовою та вивченням мови корінного народу або національної меншини**

Назва освітньої галузі	Навчальне навантаження	Кількість годин на тиждень та рік														
		5 клас			6 клас			7 клас			8 клас			9 клас		
		рекомендоване	мінімальне	максимальне	рекомендоване	мінімальне	максимальне	рекомендоване	мінімальне	максимальне	рекомендоване	мінімальне	максимальне	рекомендоване	мінімальне	максимальне
Мовно-літературна	на тиждень	11,5	11	13	11,5	11	13	10,5	10	12	10,5	8	12	10,5	8	12
	на рік	402,5	385	455	402,5	385	455	367,5	350	420	367,5	280	420	367,5	280	420
Соціальна і здоров'язбережувальна	на тиждень	1	1	3	1	1	3	1	1	3	1	1	3	1	1	3
	на рік	35	35	105	35	35	105	35	35	105	35	35	105	35	35	105

Рекомендована кількість годин на тиждень у класах

Продовження додатка 4

Освітні галузі	Орієнтовний перелік предметів та галузевих інтегрованих курсів	Рекомендована кількість годин на тиждень у класах					Орієнтовний перелік міжгалузевих інтегрованих курсів	
		5	6	7	8	9		
Мовно-літературна	Українська мова	4	4	3	3	3	Міжгалузеві інтегровані курси** Робототехніка. 5-9 клас STEM. 5-9 клас Драматургія і театр. 5-9 клас Фізика та основи техніки. 7-9 клас Економіка і право. 9 клас Включаються до навчального плану освітньої програми за вибором закладу освіти у межах загальної кількості годин, визначених типовим навчальним планом **Кількість навчальних годин на вивчення міжгалузевих інтегрованих курсів визначає заклад освіти з урахуванням	
	Українська література	2	2	2	2	2		
	Зарубіжна література*	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5		
	Література корінного народу або національної меншини*							
	Мова корінного народу або національної меншини	4	4	4	4	4		
	Іноземна мова	Друга іноземна мова (не менше двох годин на тиждень) включається до навчального плану освітньої програми за вибором закладу освіти як вибіркового освітнього компонента за рахунок						

Освітні галузі	Орієнтовний перелік предметів та галузевих інтегрованих курсів	Рекомендована кількість годин на тиждень у класах					Орієнтовний перелік міжгалузевих інтегрованих курсів
		5	6	7	8	9	
Соціальна і здоров'язбережувальна	Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут»	0,5	0,5	1	0,5	0,5	
	Етика* / Культура добросусідства* / Інші курси морального спрямування*	0,5	0,5	-	-	-	
	Підприємництво і фінансова грамотність	-	-	-	0,5	0,5	
	* до навчального плану освітньої програми за вибором закладу освіти включається один з цих предметів або вони можуть вивчатись в рамках інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут»						
Додатково							
Кількість навчальних годин на вивчення освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна»:							
рекомендована		1	1	1	1	1	
мінімальна		1	1	1	1	1	
максимальна		3	3	3	3	3	
Резерв навчальних годин освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна»:		-	-	-	-	-	

Опис інструментарію оцінювання

Оцінюванню підлягають результати навчання з навчальних предметів, інтегрованих курсів обов'язкового освітнього компонента типового навчального плану. Педагогічна рада закладу загальної середньої освіти може прийняти рішення про оцінювання результатів навчання складників вибіркового освітнього компонента.

Оцінювання відповідності результатів навчання учнів / учениць, які завершили здобуття базової середньої освіти, вимогам Державного стандарту здійснюється в процесі державної підсумкової атестації.

Оцінювання результатів навчання школярів має бути зорієнтованим на ключові компетентності й наскрізні вміння та вимоги до обов'язкових результатів навчання у відповідній освітній галузі, що їх визначено в Державному стандарті.

Установлення відповідності між вимогами до результатів навчання учнів / учениць, визначеними Державним стандартом, та показниками їх вимірювання, здійснюється відповідно до системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів, затверджених Міністерством освіти і науки України.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів / учениць є: поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання та державна підсумкова атестація.

Річне оцінювання здійснюють за системою оцінювання, визначеною законодавством, а результати такого оцінювання відображають у свідоцтві досягнень, що його видають учневі / учениці щороку. Поточне та підсумкове оцінювання результатів навчання здобувачів освіти здійснюють відповідно до вимог модельних навчальних програм із застосуванням таких основних форм та засобів:

- усної (у процесі індивідуального, групового та фронтального опитування);
- письмової, зокрема графічної (виконання діагностичних, самостійних та контрольних робіт, тестування, організації роботи з текстами, діаграмами, таблицями, графіками, схемами, ментальними картами тощо);
- цифрової (за результатами тестування в електронному форматі);
- практичної (у ході організації виконання різних видів експериментальних досліджень та навчальних проєктів, виготовлення наочних матеріалів тощо).

У рамках академічної свободи педагогічні працівники закладу освіти самостійно здійснюють вибір форм, змісту та способу оцінювання залежно від дидактичної мети.

Спираючись на модельні навчальні програми, заклад освіти може розробляти навчальні програми предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів, що мають містити опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж його визначено Державним стандартом та/або відповідними модельними навчальними програмами. Формування змісту навчальних предметів, білінгвальних / інтегрованих курсів може здійснюватися через упорядкування в логічній послідовності результатів навчання кількох освітніх галузей, однієї освітньої галузі або її окремих складників.

Навчальна програма – документ, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів / учениць з навчального предмета (інтегрованого курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів (Додатки А, Б) із

зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на їх провадження, та затверджується педагогічною радою закладу освіти.

Навчальні програми, що розроблені на основі модельних навчальних програм, затверджуються педагогічною радою закладу освіти.

Список використаних джерел

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин : Хартія, Міжнародний документ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/xuua>.

Конвенція ООН про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1997. – №5. – С. 35-53.

Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – №30. – с. 141. – Режим доступу: <http://surl.li/jtgy>.

Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи: Рішення Колегії МОН України від 27 жовтня 2016 року. URL: <http://surl.li/hoha>.

Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 // Офіційний вісник України, 2020 р., № 81, ст. 2615. URL: <http://surl.li/kenu>.

Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р. №2704-VIII. Голос України. 2019. 16 трав. (№90-7096). С. 16.

Про затвердження дорожньої карти імплементації статті 7 Закону України «Про освіту» в закладах загальної середньої освіти на 2019-2023 роки: наказ Міністерства освіти і науки від 27.03.2019 р. №339 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/xuts>.

Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року № 641: [редакція від 29.07.2019 Р.] // Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <http://surl.li/mekx>.

Про затвердження плану заходів на 2017–2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 903-р. URL: <http://surl.li/xutx>.

Про затвердження Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 року № 235. URL: <http://surl.li/mekx>.

Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII /17-ВР [редакція 18.02.2018] // Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <http://surl.li/ixnq>.

Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст. 226. URL: <http://surl.li/mfrk>.

Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р. URL: <http://surl.li/xuud>.

«БомбеЗНО»: інструктивно-методичні матеріали / О. В. Питюр, І. Г. Хворостяний. Київ, 2020. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Methodychnka2020_final.pdf.

Виселко А. До проблеми визначення поняття іншомовного занурення. URL: <http://surl.li/xuue>.

Глоссарий терминов, используемых в серии «Здоровье для всех». ВОЗ. Женева, 1984. 44 с.

Дідук-Ступ'як Г. І. Психологічний вимір інтеракції різнотипових підходів до вивчення української мови як рідної і як державної // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2014. Вип. 29. С. 37–40. (Серія «Психологія і педагогіка»). URL: <http://surl.li/xuuf>.

Левенець Н. Г. Визначення термінів у практиці організатора охорони здоров'я (повідомлення 2). *Україна. Здоров'я нації*. 2008. №3–4. С. 277–280.

Мовчан Л. Г. Використання досвіду Швеції у вітчизняній практиці навчання іноземних мов. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2011. Спец. вип. 7, ч. 2. С. 214–220.

Нова українська школа: методика навчання української мови в класах з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / укл.: Михайловська Н. А., Фонарюк Т. І., Морараш А. К., Димашок Г. В., Рошка А. Р. Чернівці : Букрек, 2019. 392с.: іл. URL: <http://surl.li/xuur>.

Руднік Ю. В. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL): світовий досвід. *Педагогіка та психологія: проблеми науки та практики* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, Україна, 9 серпня 2013 р.). С. 63–67. URL: <http://surl.li/xuur>.

Салберг П. Фінські уроки 2.0: Чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії / Пасі Салберг : пер. з англ. А. Р. Шиян. Харків : Ранок, 2017. 240 с.

Світовий Економічний Форум назвав топ-10 навичок 2025 року. URL: <http://surl.li/xuuq>.

Степанов О. М. Педагогічна психологія : навч. посіб. / Олександр Максимович Степанов. К. : Академвидав, 2011. 416 с. (Альма-матер).

Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навч.-метод. посіб. URL: <http://surl.li/meun>.

Терміни в системі громадського здоров'я : термінологічний словник / колектив авторів. Перша частина. Ужгород, 2020. 149 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/xutm>

Типова освітня програма: 3–4 клас, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL: <http://surl.li/xuuv>.

Типова освітня програма: 3–4 клас, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL: <http://surl.li/xuuw>.

Унгурян І. К., Філіп Ю. Л. Ключові передумови розвитку комунікативної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти в полікультурному середовищі. *Нова українська школа як простір формування ключових компетентностей учасників освітнього процесу* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 3 грудня 2020 р.) / укл. : М. Ф. Бирка, Л. В. Боярин, Н. К. Куриш. Чернівці : ІППОЧО, 2020. С. 68.

Фонарюк Т. І. Методика CLIL на уроках у школі з румунською мовою навчання. *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення* : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет конф. (м. Київ, 28–29 травня 2020 р.) / укл. : О. Ю. Дикий, Г. А. Коломоець, А. А. Ребрина. Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2020. С. 256.

PISA: читацька грамотність / укл. : Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко. Київ : УЦОЯО, 2017. 123 с. URL: <http://surl.li/xuuy>.

Harrop E. Content and Language Integrated Learning (CLIL): Limitations and possibilities [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/xuvj>.

5 клас

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності (рекомендовані)
<p>ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО УСНО». «Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного та інших осіб»</p>		
<p><u>Учень / учениця:</u> уважно слухає та розуміє мовлення співрозмовника в різних формах (монолог, діалог, полілог) на відомому й нескладну нову тематику; розрізняє види мовленнєвої діяльності; відповідає на типові запитання за змістом почутого повідомлення, якщо мовлення чітко артикульоване; уточнює почуте в мовленні; визначає та називає тему й мету усного повідомлення; демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями та правилами в соціальному і природному середовищі; переказує фактичний зміст почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) на знайому тему, якщо</p>	<p>Сприймання усної інформації. Загальне уявлення про спілкування та мовлення; адресат мовлення, основні правила спілкування; види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), їхні особливості. Життя і здоров'я людини. Здоровий спосіб життя. Безпека та небезпека. Принципи безпечної життєдіяльності. Загальне уявлення про стилі мовлення. Поняття про розмовний, науковий і художній стилі мовлення. Поняття про типи мовлення: розповідь, опис, роздум. Аудіювання. Слухання –</p>	<p>Складання речень за опорними словами. Моделювання поведінки в разі погіршення самопочуття. Складання висловлювання за ілюстрацією або коміксом. Усна відповідь на запитання за змістом прослуханого. Пояснення прослуханого тексту. Відпрацювання навичок вимірювання температури тіла й грамотне повідомлення результатів. Відпрацювання алгоритму дій у разі потрапляння в небезпечну ситуацію, аналіз дорожньої ситуації, у тому числі й в умовах обмеженої оглядовості.</p>

<p>інформація проста, добре структурована, подана повільно та чітко; перифразовує окремі прості репліки в діалозі; діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції; складає простий план почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб; перифразовує окремі прості репліки в діалозі; віднаходить у почутому повідомленні (медіатексті) відповіді на запитання, що стосуються повсякденних тем; розрізняє відому та частково нову для себе інформацію; визначає ключові слова в почутому повідомленні (тексті, медіатексті) на знайомі теми; обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та громадських місцях; аргументує свої думки під час висловлювання;</p>	<p>розуміння текстів діалогічного й монологічного характеру, розмовного, художнього, наукового стилів; різних типів текстів: розповіді, опису, роздуму; жанрів мовлення: оповідання, замітки, статті, казки, легенди, вірша, переказу, пісні, колядки. Усний переказ розповідного тексту з елементами опису людини, окремих предметів, тварин у художньому стилі. Перетворення інформації з почутого повідомлення в різні форми повідомлень. Безпека на дорозі. Безпека пішохода. Види пішохідних переходів. Дорожня розмітка. Перехід багатосмугової дороги. Усний твір-розповідь з використанням словосполучень, різних за метою висловлювання речень. Усний твір-роздум на основі власного життєвого досвіду, за картиною з уживанням слів у переносному значенні, однозначних та багатозначних слів.</p>	<p>Обговорення та коментування (усно) прослуханого тексту. Переказування текстів різних стилів. Складання усного твору-розповіді. Прийняття зважених рішень щодо переходу дороги. Моделювання ситуації відмови від пропозицій перейти дорогу у небезпечному місці. Складання пам'ятки безпечної поведінки в громадському транспорті. Моделювання поведінки пасажирів в разі аварії в транспорті. Інсценування діалогу (телефонних розмов) між однолітками з використанням формул етикету (привітання, прощання, вибачення, подяка тощо). Розігрування діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування, співвідносно із життєвим досвідом учнів / учениць. Розігрування діалогу (за опорними словами, за поданим</p>
---	--	--

<p>формулює з використанням типових фраз основну мету почутих повідомлень (текстів, медіатекстів) на повсякденні теми;</p> <p>формулює типові запитання для уточнення розуміння почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього);</p> <p>протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб;</p> <p>визначає повноту інформації, у разі потреби звертаючись до відповідних джерел, доречно цитуючи окремі невеликі фрагменти почутого повідомлення (тексту, медіатексту);</p> <p>характеризує з використанням типових мовленнєвих засобів почуте з погляду основних правил спілкування, дотримується їх;</p> <p>ініціює та підтримує діалог на відому тематику в типових ситуаціях спілкування;</p> <p>виокремлює інформацію та обговорює ситуації булінгу, зокрема кібербулінгу;</p> <p>виявляє доброзичливе ставлення до думок інших учасників комунікації;</p> <p>бережливо ставиться до власного майна</p>	<p>Виокремлення усної інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація усної інформації (розкриття змісту почутого).</p> <p>Вимоги до мовлення (змістовність, послідовність, правильність, точність, багатство, доречність, виразність), мовленнєві помилки й недоліки.</p> <p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Висловлення та обстоювання власних поглядів, ідей, переконань.</p> <p>Діалог етикетного характеру відповідно до запропонованої ситуації спілкування (вітання, знайомство та представлення).</p> <p>Усна розповідь на основі власного досвіду, опису людини, окремих предметів, тварин.</p> <p>Особливості побудови розповіді. Особливості побудови опису.</p> <p>Використання вербальних та невербальних засобів під час представлення своїх думок.</p> <p>Особливості побудови роздуму. Регулювання власного емоційного стану.</p> <p>Використання виражальних засобів мови.</p>	<p>початком) про правила поведінки в школі, вдома, на вулиці, у транспорті з використанням складних речень, звертань тощо.</p> <p>Участь у дискусії на актуальні теми сьогодення.</p> <p>Робота з аудіофайлами (прослуховування чужих аудіофайлів і запис власних); обговорення ситуації булінгу, зокрема кібербулінгу.</p> <p>Ідентифікація стилів і типів мовлення прослуханих текстів.</p> <p>Інсценування вивченого тексту з української літератури, що містить пряму мову або діалог.</p> <p>Аргументування власної думки щодо почутої інформації.</p> <p>Декламування художніх творів чи невеликих художніх текстів, медіатекстів або уривків із них.</p>
---	--	---

<p>та майна інших осіб, обґрунтовує недоторканність чужого майна; аргументує та наводить приклади для підтвердження власної позиції, використовуючи типові мовленнєві засоби;</p> <p>логічно структурує власне повідомлення; моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття; уживає в процесі спілкування правильні форми звертань, слів, що виражають прохання, побажання, пропозицію, вибачення;</p> <p>дотримується основних мовленнєвих норм під час типових ситуацій комунікації;</p> <p>здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію;</p> <p>використовує типові засоби художньої виразності у власному мовленні та пояснює простими фразами доцільність їх використання;</p> <p>виражає своє ставлення (описує, пояснює) стосовно почутого чи побаченого;</p> <p>ідентифікує причини та наслідки виникнення конфліктів у різних</p>	<p>Аудіозапис декламування творів, власних висловлювань з використанням етикетних формул привітання, звертання з метою вдосконалення правильної вимови звуків і звукосполучень, наголошування слів, інтонування фрази.</p> <p>Безпека на зупинках громадського транспорту. Безпека пасажирів.</p> <p>Правила користування громадським транспортом. Етика пасажирів.</p> <p>Поведінка пасажирів при ДТП.</p>	
---	---	--

<p>ситуаціях; моделює ситуацію з конструктивним залагодженням конфліктів; критично ставиться до власного мовлення, усвідомлює необхідність використання мовних словників; розробляє стратегію подолання булінгу, визначає джерела допомоги жертвам булінгу, звертається за допомогою до інших осіб.</p>		
<p>ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА». «Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту»</p>		
<p><u>Учень / учениця:</u> сприймає/читає нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів на відомому й частково нову тематику, у яких значення незнайомих слів розкривається контекстно та/або через ілюстративний матеріал; визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній</p>	<p>Сприймання тексту. Поняття про текст (медіатекст), поділ тексту (медіатексту) на абзаци; план готового тексту (простий). Класифікація медіа: візуальні, аудіо, аудіовізуальні. Уміння вчитися. Раціональний розподіл часу. Розпорядок дня школяра. Облаштування робочого місця. Ознайомлення з мовними засобами зв'язку речень у тексті</p>	<p>Налаштування швидкості читання. Добирання заголовка до тексту. Складання колективно та самостійно простого плану готового тексту. Читання між рядками (інтерпретація прихованого змісту), передбачення та моделювання того, що буде далі в тексті. Класифікація виду медіа: «Почуй і вгадай», «Почуй і</p>

<p>рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо);</p> <p>відповідає на запитання щодо функцій основних складників друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (заголовок, змісту, анотації, бібліографічних даних тощо), розрізняє частини структури нескладного в мовному плані невеликого тексту (медіатексту);</p> <p>зіставляє інформацію про прочитане із власним досвідом, у разі потреби перечитуючи нескладний у мовному плані невеликий текст (зокрема медіатекст);</p> <p>розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження;</p> <p>віднаходить відому й нову інформацію в нескладному в мовному плані невеликому тексті;</p> <p>розуміє фактичний зміст прочитаного й очевидні судження, розрізняє факти і судження;</p> <p>вирізняє речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання;</p>	<p>(медіатексті) (сполучники, займенники, прислівники, використання синонімів тощо).</p> <p>Аналіз та інтерпретація тексту.</p> <p>Тема й основна думка текстів.</p> <p>Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду.</p> <p>Виразне читання текстів різних жанрів із дотриманням правил орфоєпії.</p> <p>Правильне наголошування слів у своєму мовленні та мовленні інших людей.</p> <p>Оцінювання тексту.</p> <p>Вибір текстів для читання.</p> <p>Читання мовчки текстів діалогічного та монологічного характеру різних жанрів мовлення (медіаповідомлення, графічні тексти, пости відомих сучасних особистостей, оповідання, замітки, статті, казки, легенди, вірші тощо), визначення їх теми й основної думки.</p> <p>Умови успішного навчання. Розвиток здібностей. Створення мотивації до навчання.</p> <p>Типи сприйняття інформації. Активне слухання.</p>	<p>перекажи», «Подивись і відтвори».</p> <p>Ідентифікація прочитаного/ почутого із власним досвідом (інформація для себе/ інформація для світу).</p> <p>Опрацювання медіатекстів (повідомлення електронною поштою, телефоном тощо) за схемою «Аналізуй-прогнозуй-приймай рішення».</p> <p>Пошук у запропонованих медіатекстах фактів та суджень.</p> <p>Пояснення прочитаних / почутих висловлень, відповіді на запитання за змістом прочитаного/ почутого.</p> <p>Декодування інформації в текстах (аудіофайли (подкасти/ музика/ художні твори/ інтерв'ю тощо), схеми, таблиці, інфографіка, ілюстрації, піктограми тощо).</p> <p>Читання мовчки текстів різних типів і стилів (схеми, графіки, інфографіка, тексти, ілюстрації тощо)</p> <p>Перефразування важливої інформації: створення схем, таблиць, ілюстрацій, коміксів до</p>
--	---	---

<p>формулює тему та основну думку нескладного в мовному плані невеликого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) на знайому тему або тему, що стосується індивідуальних інтересів;</p> <p>поєднує інформацію, подану в різні способи (словесно, графічно тощо) у межах одного або кількох нескладних у мовному плані невеликих текстах (медіатекстах) знайомої тематики;</p> <p>розрізняє нескладні в мовному плані невеликі тексти різних стилів, типів і жанрів;</p> <p>виявляє ризики невідповідності власних потреб і можливостей;</p> <p>виявляє ризики неналежного поводження із тваринами (домашні, бездомні, дикі);</p> <p>окреслює з використанням типових фраз характерні ознаки будови нескладних у мовному плані невеликих текстів (медіатекстів) різних стилів, типів і жанрів мовлення;</p> <p>пропонує дослівне тлумачення прочитаного;</p> <p>пояснює, чи змінилися під впливом тексту власні уявлення або думки про</p>	<p>Прийоми для кращого запам'ятовування. Підготовка до контрольної роботи.</p> <p>Обговорення літературних творів, прочитаних мовою оригіналу та в перекладі українською.</p> <p>Перетворення текстової інформації у графічну за допомогою схем, таблиць тощо.</p> <p>Читання творчо.</p> <p>Складання сенканів до прочитаних текстів.</p> <p>Виявлення впливу медіапродуктів на власні думки та погляди.</p> <p>Твір-міркування за прочитаним твором.</p> <p>Складання тлумачного словничка до прочитаного тексту.</p> <p>Колективне складання словника частовживаних слів, у яких трапляються помилки при наголошуванні.</p> <p>Переклад із румунської мови українською невеликих за обсягом нескладних у лексичному і стилістичному аспекті текстів вивчених стилів, типів і жанрів</p>	<p>прочитаного / почутого тексту</p> <p>Робота з кількома текстами, поданими в різні способи (словесно, графічно тощо): порівняльний аналіз текстів за їхніми змістовими та формальними ознаками.</p> <p>Робота зі словниками (тлумачними, орфографічними, орфоепічними, перекладними тощо).</p> <p>Складання речень, власних висловлювань як відгуку про прочитане.</p> <p>Практичне засвоєння та використання найпоширеніших інсайтів із текстів.</p> <p>Перегляд фільмів, відеокліпів, прикметних відповідною національно-культурною специфікою.</p> <p>Створення творів-міркувань (есе) для висловлювання власних поглядів.</p> <p>Створення мультимедійних презентацій, буклетів, паспортів літературних персонажів, кросвордів, вікторин, рекламування художніх творів, добір</p>
---	--	---

<p>предмет повідомлення і як саме; прогнозує наслідки своїх дій у непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях, апелюючи до набутих знань та достовірної інформації; пояснює наслідки недотримання здорового способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах; висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, зумовлені прочитаним текстом, ставлення до зображених у нескладному в мовному плані невеликому тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті або уривку з нього) людей, подій, ситуацій, явищ тощо, використовуючи типові фрази; передбачає вплив на власне здоров'я, безпеку, добробут та здоров'я, безпеку, добробут інших осіб неналежного використання цифрових пристроїв; прогнозує ризики комунікації у віртуальному середовищі; аргументує власну оцінку прочитаного нескладного в мовному плані тексту, наводячи доречні цитати;</p>	<p>мовлення. Повага до себе та інших. Унікальність людини. Розвиток самоповаги. Повага і толерантне ставлення до інших людей. Уміння працювати разом. Почуття і емоції. Вияви почуттів. Способи висловлювання почуттів. Співпереживання і співчуття. Створення простих медіапродуктів (книжечка, реклама тощо).</p>	<p>музики, яка б увиразнювала настрої прочитаного твору. Відпрацювання навичок планування часу з урахуванням усіх правил здорового способу життя «Мій розпорядок дня». Відпрацювання навичок успішного навчання в класі. Відпрацювання навичок ефективного самонавчання (бібліотека, Інтернет, дистанційне навчання). Виконання вправ для розвитку самоповаги і поваги до інших людей. Відпрацювання навичок висловлювання почуттів.</p>
---	---	---

використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту;
приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб;
використовує для виконання завдань актуальні та достовірні текстові / медіатекстові джерела інформації;
моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження;
звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами;
створює нескладний у мовному плані невеликий текст (зокрема художній текст, медіатекст або уривок із нього) на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо);
поводиться безпечно під час спілкування, зокрема з тваринами.

ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО».
«Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків»

<p><u>Учень / учениця:</u> записує власне мовлення, а також інформацію з інших джерел, якщо вона проста, подана повільно та чітко; створює та в простий спосіб самостійно презентує невеликі типові письмові тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) на відому тематику визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету й адресата, спираючись на власний життєвий досвід; складає та оформляє невелике типове власне висловлення згідно з основними мовними нормами; пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників; складає лист, правильно надписує конверт відповідно до вимог офіційно-ділового стилю, норм етикету, дотриманням академічної доброчесності; добирає доречні типові засоби художньої виразності для оформлення невеликого типового власного висловлення; пише невеликі типові повідомлення на спеціальних захищених цифрових</p>	<p>Створення письмових висловлювань. Складання реклам, сенканів, лепбуків, стіннівок. Написання смс-повідомлення. Переказ розповідного тексту з елементами опису людини, окремих предметів, тварин у художньому стилі. Складання творів-розповідей з використанням словосполучень, різних речень за метою висловлювання. Фізичні чинники здоров'я. Принципи та методи загартовування. Рухова активність людини. Написання тексту інформаційного характеру про проведення свят у родині. Твір-роздум на актуальні проблеми сьогодення. Взаємодія в режимі реального часу (письмово в цифровому середовищі). Офіційно-діловий стиль. Ділові папери. Лист. Адреса. Електронне листування. Замітка в газету (зі шкільного</p>	<p>Створення реклами, сенкану, лепбуку, ментальної карти. Складання творів-мініатюр або речень, слова в яких починалися б на ту саму літеру (майстер слова). Написання різних видів есе. Написання тексту інформаційного характеру про проведення свят у родині. Написання листа до улюбленого письменника, відомої людини (у паперовому та електронному варіантах). Підписання конверта. Уведення в монологічне мовлення найпоширеніших етикетних формул спілкування. Написання коментарів, смс-повідомлень, дописів на актуальні теми. Написання докладного переказу тексту. Складання (кооперативного) колективно та самостійно простого плану готового тексту. Написання диктанту (словникового, вибіркового, навчального, контрольного тощо). Редагування власного та</p>
---	---	--

<p>сервісах і в соціальних мережах; обґрунтовує наслідки вибору альтернативного рішення щодо моделей поведінки, спрямованих на збереження здоров'я, добробуту та безпеки; дискутує в онлайн-середовищі на відому тематику, пов'язану з власним життєвим досвідом, навчанням, уподобаннями тощо; визначає, ідентифікує та обговорює фізичні, психічні (у тому числі емоційні) і соціальні зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу; приймає індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми; толерантно обстоює з використанням типових мовних засобів власну позицію, зосереджуючись на спільних і відмінних думках учасників дискусії; дотримується норм етикету під час онлайн-спілкування; визначає причини вікових змін в організмі, зокрема в період статевого дозрівання; взаємодіє з іншими особами в цифровому середовищі, дбаючи про інфобезпеку; досліджує та обговорює чинники, що впливають на стан здоров'я та розвиток</p>	<p>життя).</p> <p>Профілактика порушень постави і гостроти зору.</p> <p>Попередження травм під час рухливих ігор і занять фізичною культурою та спортом.</p> <p>Правила безпечної поведінки в басейні та на льоду.</p> <p>Відпочинок школяра. Ознаки перевтоми. Умови здорового сну.</p> <p>Диктант.</p> <p>Переклад із румунської мови українською слів, словосполучень, речень, невеликих за обсягом нескладних у лексичному і стилістичному аспекті текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення.</p> <p>Редагування письмових текстів.</p> <p>Робота над помилками, допущеними у творах, переказах і диктантах.</p> <p>Вплив телебачення та комп'ютера на здоров'я.</p>	<p>чужого тексту (виправлення лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних і пунктуаційних помилок).</p> <p>Колективне / індивідуальне складання словника частовживаних слів, у яких трапляються орфографічні помилки.</p> <p>Створення мовного портфоліо.</p> <p>Виконання вправ для формування правильної постави та гімнастики для очей.</p> <p>Розрахунок максимальної маси портфеля.</p> <p>Моделювання ситуацій надання невідкладної допомоги та самопомоги при спортивних травмах.</p> <p>Моделювання ситуацій надання допомоги і самопомоги тому, хто провалився під лід.</p> <p>Розробка пам'ятки щодо перегляду телепередач, користування комп'ютером.</p>
---	---	---

організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних захворювань;
дотримується принципів академічної доброчесності під час онлайн-взаємодії;
віднаходить і виправляє типові помилки у змісті, будові та мовному оформленні власних висловлень;
пояснює зроблені виправлення з урахуванням вивчених правил;
аналізує негативний вплив недотримання правил / інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я;
аналізує зміст написаного з погляду цілісності та повноти викладу;
обґрунтовує необхідність уникнення місць підвищеної небезпеки;
доповнює окремі частини написаного відповідно до теми й мети;
розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища;
аналізує причини вибору нездорової поведінки;
проєктує (за допомогою вчителя) способи виправлення помилок у власному мовленні;
визначає форми поведінки, що

<p>приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю і здоров'ю інших осіб; обирає продукти харчування, способи проведення дозвілля, відповідний одяг тощо, які приносять задоволення і користь для здоров'я, безпеки та добробуту; аналізує вибір свій та інших осіб з урахуванням користі й задоволення (радості) для здорового, безпечного життя.</p>		
<p>ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА». «Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту»</p>		
<p><u>Учень / учениця:</u> виокремлює та розрізняє мовні одиниці кожного з рівнів (звуки, частини слова, лексеми, форми слова, словосполучення, речення, тексти); організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час; використовує допоміжні засоби для навчання, зокрема цифрові пристрої, без шкоди для здоров'я; визначає характерні відмінності між українською мовою та рідною мовою, використовуючи такі відомості для</p>	<p>Дослідження мовних явищ. Використання знань з мови у мовленнєвій творчості. Соціальний добробут. Право на здоров'я. Права дитини. Обов'язки учня та громадянина. Значення мови в житті людини й суспільства. Українська мова – державна мова України. Спілкування і здоров'я. Ефективне спілкування. Вплив поведінки на здоров'я.</p>	<p>Повторення термінології, потрібної для роботи з темою, або ознайомлення з новими термінопоняттями. Права та обов'язки дитини (створення пам'ятки). Відпрацювання навичок ефективного спілкування. Безпека спілкування в Інтернеті. Складання ментальної карти, схем, таблиць. Використання онлайн-опитувальників (Mentimeter).</p>

<p>вдосконалення власного мовлення; виокремлює та називає типові мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їхню сутність; визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації; аналізує власний навчальний розвиток, вказуючи на причини успіхів та невдач; аналізує нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) із погляду наявності в них певних мовних явищ (зокрема синонімії, спільнокоренових слів тощо); визначає прагнення і потреби у сфері власного особистісного розвитку та навчання; творчо використовує засвоєні мовні засоби, пояснюючи простими фразами мотиви вибору відповідних засобів; знаходить інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту в різних джерелах і перевіряє її достовірність; оцінює надійність різних джерел інформації (засоби масової інформації, реклама, соціальні мережі тощо); відтворює типові засоби художньої виразності для втілення власних творчих намірів;</p>	<p>Переваги упевненої поведінки. Спілкування з дорослими. Повага до батьків та вчителів. Взаємодопомога членів родини. Спілкування з однолітками. Стосунки між хлопцями і дівчатами. Протидія виявам агресії і насилля в учнівському середовищі. Безпека спілкування в Інтернеті. Повторення вивченого в початкових класах. Частини мови, основні способи їх розрізнення. Іменник. Прикметник. Голосні у відмінкових закінченнях. Числівник. Займенник. Особові займенники. Дієслово. Неозначена форма дієслова. <i>He</i> з дієсловами. Правопис особових закінчень дієслів. Прислівник. Правопис вивчених прислівників. Прийменник, написання прийменників окремо з іншими частинами мови. Сполучник. Уживання сполучників <i>і, та, а, але</i> для зв'язку слів у реченні. Кома перед</p>	<p>Робота із силуетом людини, закріплення основних правил на «власному тілі». Розгадування квестів на основі QR-кодів. Розуміння теорії через QR-код. Виконання онлайн-завдання на платформах LearningApps, Kahoot тощо. Складання власних історій зі словами-винятками (у формі розповіді або діалогу). Складання словосполучень і речень з вивченими самостійними частинами мови і службовими словами. Відпрацювання навичок упевненої поведінки: моделювання ситуацій звернення до батьків, учителів, інших дорослих. Аналіз витрат сім'ї під час хвороби ОРВІ одного з членів родини. Відпрацювання навичок евакуації з приміщення школи. Відпрацювання навичок захисту органів дихання від отруйних газів. Обстеження безпеки своєї оселі.</p>
--	---	---

<p>створює прості відгуки про твори мистецтва, описи за картиною тощо для взаємодії з іншими особами; виокремлює виразно помітні спільні та різні риси між своїм мовленням і мовленням інших осіб, урізноманітнює власне мовлення завдяки читанню художніх творів, роботі зі словниками та довідковими джерелами; визначає свої потреби, бажання, інтереси та цілі; самостійно створює та реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті; моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб; усвідомлює, що без національної мови немає нації, що державна мова забезпечує функціонування всіх сфер суспільного життя, що без належного рівня культури мовлення людина не може вважатися культурною; пояснює вплив спілкування на складники здоров'я, безпеки і добробуту; застосовує вербальні і невербальні засоби спілкування для конструктивної</p>	<p>сполучниками. Соціальна небезпека інфекційних захворювань. Соціальна небезпека інфекційних захворювань та запобігання дискримінації людей, за будь-якою ознакою, зокрема за станом здоров'я (ВІЛ, туберкульоз, ОРВІ тощо) та інвалідністю.</p>	<p>Моделювання безпечної поведінки із людьми. Відпрацювання алгоритму безпечної поведінки в місцях великого скупчення людей. Відпрацювання навичок відмови від ігор у небезпечних місцях. Створення саморобок для повторного використання пластикових упаковок. * Відпрацювання навичок безпечної поведінки під час сильного вітру, грози та підтоплення. Виготовлення рятувальних засобів з підручних матеріалів. Моделювання ситуації надання допомоги постраждалому в разі теплового або сонячного удару.</p>
--	---	--

<p>комунікації; розрізняє ситуації, коли силу переконання використали з позитивними чи негативними намірами; визначає власні комунікативні потреби та цілі під час вивчення української мови; дотримується норм української літературної мови та мовленнєвого етикету, що є виявом загальної культури людини; розрізняє складники особистого простору (інтимний, соціальний, публічний), поважає свій і чужий особистий простір під час спілкування; ідентифікує частини мови (за загальним значенням, питаннями і вивченими граматичними ознаками); віднаходить вивчені орфограми, пояснює їх за допомогою правил; помічає та виправляє в чужому і своєму текстах помилкове написання слів; правильно пише слова з вивченими орфограмами; створює словосполучення та речення з вивченими самостійними частинами мови та службовими словами; користується орфографічним словником;</p>		
--	--	--

<p>аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів; визначає потребу ощадливого використання ресурсів і повторної переробки вторинної сировини;</p> <p>пояснює відмінність між словосполученням та реченням; уміє визначати й позначати головні та другорядні члени речення, у тому числі однорідні члени речення, звертання; знаходить відмінності у визначенні членів речення рідною та державною мовою; розрізняє види простих речень за метою висловлювання; визначає окличні речення; розрізняє прості і складні речення, указує на сполучник як засіб зв'язку в реченнях, знає і застосовує правила вживання коми; правильно ставить розділові знаки в реченні зі звертанням (кому, знак оклику); аналізує взаємозв'язок між потребами людини й обмеженістю ресурсів; визначає потребу ощадливого використання ресурсів і повторної переробки вторинної сировини;</p>	<p>Відомості з синтаксису і пунктуації. Словосполучення. Головне та залежне слово у словосполученні. Речення, його граматична основа. Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні. Окличні речення. Розділові знаки в кінці речень. Головні члени речення: підмет і присудок. Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина. Речення з однорідними членами. Сполучники при однорідних членах речення. Звертання. Непоширені й поширені звертання. Розділові знаки при звертанні. Складні речення. Кома у</p>	<p>Спостереження за зв'язком слів і засобами їх сполучення. Відновлення або побудова речень із окремих слів. Поділ тексту на окремі речення. Поділ деформованого тексту, надрукованого без великих букв і крапок, на окремі речення. Поступове розгортання (поширення) речень за допомогою питань. Об'єднання кількох речень в одне з однорідними членами. Складання речень з конкретними завданнями: із головних членів та одного другорядного, залежного від присудка; із двома однорідними підметами; із двома (або кількома) однорідними присудками; з однорідними другорядними</p>
---	--	---

<p>визначає пряму мову і слова автора, правильно записує речення з прямою мовою;</p> <p>грамотно спілкується в інформаційному просторі, використовуючи різні синтаксичні одиниці;</p> <p>обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема часу, здоров'я, фінансів);</p> <p>визначає ресурси чи відходи виробничого об'єкта для повторної переробки;</p> <p>доводить, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного майбутнього;</p> <p>уміє підтримувати діалог, брати участь у діалозі, записувати діалогічне мовлення;</p> <p>уміє вести міжкультурний діалог, використовуючи прості та складні речення, звертання, пряму мову;</p> <p>виявляє зацікавлення до тривалої систематичної діяльності (хобі, спорт, мистецтво, навчання тощо) та наполегливість у досягненні мети;</p> <p>розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього;</p> <p>визначає цілі власної діяльності і стратегії їх досягнення;</p> <p>складає тексти діалогічного характеру;</p>	<p>складному реченні.</p> <p>Пряма мова. Діалог. Розділові знаки при прямій мові та діалозі.</p> <p>Безпека в побуті і навколишньому середовищі. Пожежна безпека.</p> <p>Причини виникнення та способи гасіння невеликих пожеж.</p> <p>Особливості гасіння електроприладів. Захист органів дихання під час пожежі.</p> <p>Дитина в автономній ситуації. Безпека в побуті. Ризики побутового травмування, телефонного і телевізійного шахрайства, проникнення в оселю зловмисників.</p> <p>Безпека надворі. Місця підвищеної небезпеки.</p> <p>Екстремальні ситуації (під час спілкування) з незнайомцями.</p>	<p>членами, які відповідають на питання <i>яка?</i> тощо.</p> <p>Складання речень: 1) на задану тему; 2) за сюжетним малюнком; 3) за 2–3 опорними словами; 4) за опорними словосполученнями; 5) речень-запитань і речень-відповідей; 6) на основі власних спостережень за змінами в природі; 7) на основі переглянутого фільму чи вистави; 8) складання різних варіантів речень про те саме.</p> <p>Складання речень за схемою.</p> <p>Робота над засвоєнням інтонаційних особливостей речень різних типів (інтонаційна партитура тексту).</p> <p>Розстановка розділових знаків.</p> <p>Виконання синтаксичного розбору речень.</p>
--	---	---

дотримується правильної інтонації в реченнях зі звертанням;
уміє аргументовано, доречно, коректно висловлювати власну думку, використовуючи стилістичні засоби синтаксису;
правильно вживає в мовленні речення, різні за будовою та метою висловлювання (у тому числі з прямою мовою);
бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби;

знає загальні відомості про лексичне значення слова, синоніми, антоніми, омоніми, пряме та переносне значення слова, фразеологізми;
розуміє взаємовплив емоційного стану, переконань, поведінки всіх учасників спільної діяльності;
пояснює (у нескладних контекстах) значення відомих слів, уміє користуватися тлумачним та перекладними (українсько-румунським і румунсько-українським) словниками; постійно поповнює власний словниковий запас;
добирає до слів синоніми й антоніми та

Лексика і фразеологія. Слово. Лексичне значення слова. Однозначні та багатозначні слова. Уживання багатозначних слів у прямому й переносному значеннях. Синоніми, антоніми, омоніми, пароніми.

Власне українська та запозичена лексика. Активна й пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми.

Групи слів за вживанням: загальноживані та стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова й терміни,

Розподіл слів за значенням. Тлумачення запозичених лексем за словником іншомовних слів (паперовим/ електронним). Добирання українських відповідників до вжитих у реченнях (текстах) іншомовних слів.

Укладання словничка діалектної лексики, добирання світлин або ілюстрацій до етнографізмів.

Укладання словничка неологізмів, витлумачення новотворів за електронним словником.

Добирання за допомогою

<p>вживає їх у мовленні; використовує слова в переносному значенні; використовує доречно фразеологізми у мовленні; виконує різні ролі в груповій роботі; встановлює нові контакти та ефективно співпрацює для досягнення результату, використовує різні засоби зв'язку; оцінює здібності, уміння, риси вдачі людей, уміє схарактеризувати їх відповідними фразеологізмами; наводить приклади омонімів, вводить їх у нескладні речення; аргументовано доводить належність слова до певної групи лексики; визначає відмінності між людьми як ціннісну ознаку індивідуальності; толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброту;</p> <p>знає, що вивчає фонетика, графіка, орфоепія, орфографія; знає алфавіт, співвідношення звуків і букв; поважає закон та правові норми, зокрема норми українського мовного законодавства;</p>	<p>просторічні слова. Офіційно-ділова лексика. Фразеологія. Поняття про фразеологізм, його лексичне значення. Безпечне довкілля. Наслідки забруднення довкілля для життя і здоров'я людини. Способи збереження природного середовища. Стихійні лиха. Правила поведінки під час сильного вітру, грози та в разі потрапляння у зону підтоплення. Підручні рятувальні заходи. Відпочинок на природі. Правила купання у водоймах. Дії в небезпечних ситуаціях на воді.</p> <p>Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Поняття про фонетику. Звуки мовлення. Звуки голосні та приголосні. Приголосні тверді та м'які. Приголосні дзвінки та глухі.</p>	<p>фразеологічних словників відповідників фразеологізмів української мови фразеологізмам румунської мови. Ілюстрування фразеологізмів та пояснення їх значення. Запам'ятовування фразеологізмів за методикою «власне тіло». Редагування речень і текстів, у яких допущено лексичні помилки.</p> <p>Розташування за алфавітом слів з орієнтацією на 1, 2, 3, 4 літери. Ідентифікація голосних та приголосних звуків. Запис слів у транскрипції.</p>
---	--	--

<p>ділить слово на склади; розрізняє в словах ненаголошені й наголошені голосні, дзвінки й глухі, тверді й м'які приголосні; правильно робить фонетичний запис слова, чітко застосовує схему фонетичного розбору; вимовляє звуки і ставить наголос у словах відповідно до норм української літературної мови; чітко вимовляє українські приголосні звуки, зокрема важкі для вимови носіями румунської мови ([г], [х], [дϕ], [л], [лϕ] та ін.); вміло застосовує вивчені орфоепічні та орфографічні правила; правильно записує слова з вивченими орфограмами; уміє перевірити ненаголошений голосний; знає низку слів із ненаголошеними голосними, правопис яких треба запам'ятати; знає причину спрощення в групах приголосних, приклади спрощення у вимові й на письмі та лише у вимові; знає основні правила написання м'якого знака, апострофа і правила, коли м'який знак чи апостроф не пишуть;</p>	<p>Вимова звуків, що позначаються буквами <i>г, з, х</i>. Звуковий запис слів (транскрипція). Фонетичний розбір слова. Знаки письма. Алфавіт. Звукове значення букв <i>я, ю, є, і</i>. Правильна їх вимова. Склад. Основні правила переносу. Наголос. Ознайомлення з орфоепічним словником. Наголошені та ненаголошені голосні, їх вимова і позначення на письмі. [e], [и], [о] в коренях слів. Вимова й написання слів із ненаголошеним [а]. Вимова приголосних звуків та позначення їх на письмі. Уподібнення дзвінких і глухих приголосних. Спрощення в групах приголосних. Основні випадки чергування [у] з [в], [і] з [й]. Позначення м'якості приголосних знаком м'якшення (ь). Правила вживання м'якого знака. Вимова й написання сполучень <i>йо,ьо</i>.</p>	<p>Передавання звукової мови на письмі. Зіставлення звукового складу слова з його графічним образом. З'ясування назви виявленої орфограми. Обґрунтування правильності написання слова відповідним правилом. Слухання аудіофайлів, скоромовок зі звуками <i>г, з, х</i>. Виконання тестових завдань на визначення кількості звуків і букв. Створення презентацій, малюнків на складні випадки наголошування слів, правопису м'якого знака чи апострофа. Слуховий попереджувальний диктант. Коментований диктант. Зоро-слуховий попереджувальний диктант. Слуховий та слухо-зоровий пояснювальний диктанти. Диктант із письмовим обґрунтуванням. Вибірковий диктант. Словниковий диктант. Вільний диктант.</p>
--	--	--

уміє записувати фонетично слова з подовженими м'якими приголосними і слова, у яких є збіг однакових приголосних; правильно робить фонетичний розбір таких слів; віднаходить і виправляє орфоепічні та орфографічні помилки відповідно до вивчених правил, уміє користуватися орфоепічним словником; досліджує й відтворює в художніх образах довкілля, використовуючи засоби милозвучності української мови; застосовує практично правила чергування [у] з [в], [і] з [й]; помічає та виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; пояснює почуття інших осіб і визнає їх право на вираження своїх почуттів; виявляє чуйне ставлення до людей з особливими потребами; віднаходить вивчені орфограми та пояснює їх за допомогою правил, наводить аналогічні приклади; виявляє розуміння індивідуальних відмінностей інших осіб; спостерігає, аналізує, проводить мовні експерименти (вимова звуків в українській та румунській мовах); уміє чітко і грамотно викладати думку,

Правила вживання апострофа.
Правильна вимова та написання слів з апострофом.

Подвоєні букви на позначення подовжених м'яких приголосних та збігу однакових приголосних звуків.

Творчий диктант.
Словниковий та вибірковий творчий диктанти.
Графічний диктант.

<p>дотримуючись орфоепічних норм української мови; оперує основними економічними поняттями (гроші, зайнятість, підприємництво тощо); розрізняє та зазначає законні джерела доходів для свого віку;</p> <p>знає визначення основи слова й закінчення змінюваних слів, кореня, префікса, суфікса як значущих частин слова; уміє застосовувати визначення практично: відділяти закінчення слів від основи, виокремлювати значущі частини основи слова; уміє раціонально розпоряджатися власними грошима; розуміє вагу докладених зусиль дорослих для отримання доходів; добирає спільнокореневі слова, слова з однаковими префіксами, з однаковими суфіксами, правильно вживає їх у мовленні; знає умови, за яких відбувається чергування голосних і приголосних звуків, наводить приклади, виконує ці чергування у власному мовленні; правильно записує слова з вивченими</p>	<p>Будова слова. Словотвір. Орфографія. Основа слова і закінчення змінних слів. Корінь, суфікс, префікс, закінчення – значущі частини слова. Найпоширеніші випадки чергування голосних у коренях слів. Чергування приголосних звуків. Основні способи словотворення: суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний, основоскладання. Перехід слів з однієї частини мови в іншу. Зміни приголосних при словотворенні. Сполучні голосні <i>о, е</i> в складних словах. Написання складних слів разом і через дефіс. Написання</p>	<p>Спостереження за роллю значущих частин слова (морфем) у слові. Заміна морфем у слові. Добір спільнокореневих слів і використання їх у мовленні. Аналіз слів, сприйнятих зором і на слух. Утворення нових слів вивченими способами. Групування споріднених слів. Розгадування загадок на творення слів. Складання казки за поданим початком зі зменшуваними та згрубілими словами. Створення портретних характеристик улюблених літературних героїв з використанням слів із префіксами</p>
---	--	--

<p>орфограмами; уміє чітко висловлювати власну громадянську позицію, використовуючи складні слова та стилістичні можливості словотвору; вміє обирати продукти і товари за показниками якості, строків придатності, складу; правильно інтерпретує інформацію, наведену на маркувальних знаках, упаковках для безпечного і раціонального використання харчових і промислових продуктів;</p> <p>формулює вивчені правила, наводить до них приклади, правильно записує слова з вивченими орфограмами; уміє доброзичливо ставитися до різних поглядів; висловлюється, не принижуючи інших; вирізняє ознаки добродійності; виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги; пояснює значення волонтерства.</p>	<p>разом і через дефіс слів з <i>нів-</i>. Вимова і написання префіксів з- (<i>зі-, с-</i>); <i>роз-, без-, через-; під-, від-, над-; пре-, при-, прі-</i>.</p> <p>Повторення та узагальнення вивченого у 5 класі.</p>	<p>та суфіксами, що надають значення збільшеності, пестливості тощо.</p> <p>Повторення вивченої термінології. Складання узагальнювальних ментальних карт, схем, таблиць.</p>
--	---	---

Міжпредметні зв'язки. Композиційні особливості розповіді на основі власного життєвого досвіду. Роль і місце опису людини, тварини, предметів у вивчених творах. Діалог у текстах різних стилів, усна розповідь на основі спостережень та за змістом картини (література (українська, румунська та зарубіжна), історія, природознавство, образотворче мистецтво).

Особливість будови та доречність використання скарбів народної мудрості: загадок, прислів'їв, приказок (українська, румунська та зарубіжна літератури). Порівняння за змістом і будовою скарбів народної мудрості в українській, румунській та зарубіжній літературах.

Складання літературного портрета, описування пейзажів через використання синтаксичних конструкцій, наявних у епітетах, метафорах, гіперболах, порівняннях (українська, румунська та зарубіжна літератури, румунська мова, природознавство, історія, образотворче мистецтво). Створення висловлювання за допомогою прямої мови, діалогу, звертання (українська, румунська та зарубіжна літератури, румунська мова, історія).

Використання синонімів, антонімів, паронімів, багатозначних слів, омонімів в усній народній творчості (епітет, метафора, гіпербола) та порівняння їх з відповідниками в румунській мові, літературі (українській, румунській та зарубіжній). Доцільне використання багатства лексики української мови в художньому жанрі – літописі (історія, українська, румунська та зарубіжна літератури, румунська мова).

Уміння передавати засобами виразності особливості читання художнього тексту різного типу: опис, роздум, розповідь. Розмаїтість (колоритність) особливостей вимови звуків в українській та румунській мовах (українська література, румунська мова та література, природознавство, історія).

Використання суфіксів, префіксів, спільнокоренових слів, складних слів в епітетах, гіперболах, порівняннях для створення оповідання, художнього опису, аналізу художнього твору і його частин (українська, румунська та зарубіжна літератури, румунська мова, природознавство, історія, образотворче мистецтво).

6 клас

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності (рекомендовані)
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО УСНО». «Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного та інших осіб»		
<p><u>Учень / учениця:</u> уважно слухає монологічні/ діалогічні висловлювання (зокрема невеликі художні тексти, медіатексти або уривки з них) на загальні повсякденні теми; відповідає на типові запитання за змістом почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту або уривка з нього), якщо мовлення чітко артикульоване; розуміє та відтворює основний зміст чітко структурованої інформації щодо знайомих питань, толерантно висловлює власне ставлення до почутого з використанням простих формул етикету; демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями та правилами в соціальному і природному середовищі; у разі потреби перепитує</p>	<p>Сприймання усної інформації. Повторення вивченого про спілкування та мовлення; види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо). Загальне уявлення про ситуацію спілкування: той, хто говорить (пише), – адресат мовлення; тема й основна думка висловлювання; мета і місце спілкування (<i>практично</i>). Засоби спілкування (мовленнєві та немовленнєві). Життя і здоров'я людини. Безпека життєдіяльності. Здоров'я та добробут. Життєві навички, сприятливі для здоров'я. Активне довголіття. Перетворення інформації з почутого повідомлення в різні</p>	<p>Розігрування готового діалогу з опорою на текст. Моделювання поведінки в умовах зміни кліматичних умов. Добір одягу за несприятливих погодних умов. Відтворення озвученого діалогу. Розігрування діалогу на основі ілюстрації, що відображає конкретну ситуацію спілкування. Самостійне доповнення реплік діалогу. Складання речень, власних усних висловлювань на актуальні теми. Відпрацювання алгоритму дій в разі потрапляння до екстремальної ситуації. Ідентифікація стилів і типів</p>

<p>співрозмовника для уточнення деталей, дотримується вивчених мовних норм; помічає типові невербальні засоби (інтонацію, силу голосу, темп, паузи, міміку, жести, пози), використані для вираження прихованого змісту повідомлення, і простими фразами відтворює цей зміст; діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції; вибірково переказує зміст почутого невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього, що стосується типової передбачуваної ситуації, підпорядковуючи намір висловлення темі й основній думці; обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та громадських місцях; перефразовує окремі репліки в діалозі; робить нотатки за почутим повідомленням, зокрема визначає ключові слова та фрази в почутому повідомленні, якщо запропонована інформація проста, добре структурована, подана повільно та чітко;</p>	<p>форми повідомлень. Повторення відомостей про стилі мовлення. Поняття про офіційно-діловий стиль мовлення. Виокремлення усної інформації. Повторення вивченого про типи мовлення. Особливості побудови опису приміщення та природи. Поєднання в одному тексті різних типів мовлення (розповіді й опису, розповіді з елементами роздуму). Аналіз та інтерпретація усної інформації. Ризики і безпеки. Поняття про ризик. Виправдані і невинуваті ризики. Оцінка ризиків у щоденному житті. Екстремальні і надзвичайні ситуації. Аудіювання (слухання та розуміння прослуханого) розповідей, пояснень учителя (чи іншої особи), відповідей учнів; доступних текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення. Вибіркове аудіювання окремих фрагментів (речень) тексту із завданням (сформулювати відповідь на запитання, відтворити контекст уживання слова).</p>	<p>мовлення прослуханих текстів. Аргументування власної думки. Практичне засвоєння та використання найпоширеніших етикетних формул спілкування. Віднаходження в тексті ключових слів. Складання пам'яток запобігання кримінальних небезпек. Створення конспектів за почутим текстом. Складання пам'яток захисту особистого майна (квартири, велосипеда, мобільного телефону). Відповідь на запитання за змістом прослуханого. Обговорення й коментування (усно) прослуханого тексту. Переказування текстів докладних і вибіркових (за простим і складним планом) Складання усного опису (за простим планом). Складання усного твору-міркування. Перетворення текстової</p>
--	---	--

<p>протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб;</p> <p>самостійно використовує окремі способи та засоби візуалізації почутого повідомлення (тексту, медіатексту) для відтворення основного змісту та окремих важливих деталей, структурування інформації;</p> <p>виокремлює інформацію та обговорює ситуації булінгу, зокрема кібербулінгу; знаходить у почутому повідомленні (тексті) відповіді на запитання, що стосуються повсякденних тем; бережливо ставиться до власного майна та майна інших осіб, обґрунтовує недоторканність чужого майна; визначає ключові слова в почутому тексті, медіатексті на знайомі теми; формулює простими фразами тему й основну ідею почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього); визначає важливі мікротеми, окремі важливі деталі в добре структурованому усному повідомленні, спільне й відмінне в повідомленнях інших осіб на знайомі повсякденні теми за умови чіткого нормативного</p>	<p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Постановка усних запитань до окремих речень і фрагментів тексту.</p> <p>Навколишнє середовище і здоров'я. Вплив природних чинників на здоров'я людини. Небезпеки природного середовища.</p> <p>Усний докладний і вибірковий переказ (за простим і складним планом) художніх текстів.</p> <p>Висловлення та обстоювання власних поглядів, ідей, переконань.</p> <p>Монологічне висловлювання – розповіді, опису, роздуму за поданим планом і без нього, за опорними словами, словосполученнями, за картиною.</p> <p>Усний опис (за простим планом) приміщення, природи на основі особистих вражень і за картиною.</p> <p>Усний роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і особистих вражень.</p> <p>Вплив техногенного середовища на здоров'я людини. Екологічні проблеми довкілля.</p> <p>Використання вербальних та невербальних засобів під час</p>	<p>інформації на графічну, фотографічну, схематичну, абстрактну тощо.</p> <p>Створення монологічного висловлювання – розповіді, опису, роздуму за поданим планом і без нього, за опорними словами, словосполученнями, за картиною.</p> <p>Складання й розігрування діалогів (телефонних розмов), що передбачають уникання небажаного й небезпечного спілкування, протистояння маніпулятивним впливам.</p> <p>Прослуховування аудіозаписів декламованих творів, привітань, звертань тощо.</p>
---	--	--

<p>мовлення; моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття; вказує на конструктивні думки, критично та толерантно ставлячись до різних поглядів; вказує на виразні особливості форми усного повідомлення, зумовлені його змістом, і типовими фразами пояснює цей зв'язок; розпізнає наявні в почутому основні факти, судження та аргументи, якщо інформація проста, добре структурована, подана повільно та чітко; здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію; визначає типовими фразами окремі характерні особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації у відомих життєвих або навчальних ситуаціях; характеризує вплив окремих виразних (чітко артикульованих) деталей, зокрема художніх деталей, на сприйняття слухачем (адресатом) змісту почутого повідомлення (зокрема невеликого</p>	<p>представлення своїх думок. Діалог (телефонна розмова), що передбачає уникнення небажаного й небезпечного спілкування, протистояння маніпулятивним впливам. Дискусія на актуальну тему. Регулювання власного емоційного стану. Зв'язне висловлювання своїх думок і опис власних емоцій. усвідомлення змісту пройденого, оцінювання ефективності власної роботи на уроці. Аудіозапис декламованих творів, привітань, звернень з метою удосконалення правильної вимови звуків, наголошування слів. Соціальне середовище і здоров'я. Захист від кримінальних небезпек.</p>	
--	---	--

художнього тексту, медіатексту або уривка з нього);
ідентифікує причини та наслідки появи конфліктів у різних ситуаціях;
ініціює та підтримує діалог на відому тематику в типових ситуаціях спілкування;
висловлює (доброзичливо) своє ставлення до думок інших осіб, зважаючи на неповноту або суперечливість почутої інформації чи недостатнє розуміння її;
моделює ситуацію з конструктивним залагодженням конфліктів;
наводить кілька простих аргументів і прикладів для вираження власної позиції, використовуючи типові мовленнєві засоби;
логічно структурує власне повідомлення;
добирає стиль мовлення відповідно до умов спілкування в типових ситуаціях;
використовує типові вербальні та невербальні засоби у знайомих ситуаціях для збагачення міжособистісної комунікації позитивними емоціями, створення комфортної атмосфери спілкування, підтримки, заохочення співрозмовників до певних дій;

<p>розробляє стратегію подолання булінгу, визначає джерела допомоги жертвам булінгу, звертається за допомогою до інших осіб.</p>		
<p>ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА». «Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту»</p>		
<p><u>Учень / учениця:</u> читає нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів на відому й частково нову тематику, у яких значення незнайомих слів розкривається контекстно та/або через ілюстративний матеріал; визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо); відповідає на запитання щодо функцій основних складників друкованого чи цифрового текстового джерела</p>	<p>Сприйняття тексту. Повторення вивченого про текст. Структура тексту: зачин, основна частина, кінцівка. Харчування і здоров'я. Значення води і харчування для розвитку і здоров'я підлітків. Поживні речовини. Особливість харчування у підлітковому віці. Аналіз та інтерпретація тексту/медіатексту. Складний план готового тексту/медіатексту. Види зв'язку речень у тексті/медіатексті (практично). «Дане» («відоме») і «нове» в реченнях тексту. Мовні засоби організації тексту. Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду.</p>	<p>Налаштування швидкості читання. Читання між рядками (здогадатися про прихований зміст). Оцінка інформації та медіатекстів. Аналіз маркування харчових продуктів. Запитання до автора або героїв (вправа «Авторське крісло») Підсумовування відомостей із прочитаного тексту/медіатексту (дійові особи, місце подій, проблема, рішення). Пошук ключових слів у тексті/медіатексті. Передбачення того, що буде далі в тексті/медіатексті.</p>

<p>інформації (заголовка, змісту, анотації, бібліографічних даних тощо), розрізняє складники структури нескладного в мовному плані невеликого тексту (медіатексту);</p> <p>використовує заголовок, зміст і анотацію для оптимізації роботи з текстом;</p> <p>співвідносить зміст сприйнятого нескладного в мовному плані невеликого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) із загальним історичним і культурним контекстом;</p> <p>розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження;</p> <p>визначає головну й важливу другорядну інформацію в нескладному в мовному плані невеликому тексті (медіатексті);</p> <p>виокремлює основні мікротеми в нескладному в мовному плані невеликому тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті або уривку з нього);</p> <p>визначає виразно простежувані спільні й різні елементи змісту подібних за певними ознаками нескладних у мовному плані невеликих текстів;</p>	<p>Харчові звички. Принципи харчування для здоров'я. Калорійність харчування та енерговитрати залежно від фізичних навантажень.</p> <p>Читання вголос та мовчки невеликих за обсягом нескладних текстів/медіатекстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення.</p> <p>Оцінка тексту/медіатексту.</p> <p>Контроль розуміння фактичного змісту (вибір правильної відповіді з кількох запропонованих).</p> <p>Вибір тексту/медіатексту для читання.</p> <p>Обговорення літературних творів, прочитаних мовою оригіналу та в перекладі українською.</p> <p>Вибіркове читання.</p> <p>Перетворення текстової інформації.</p> <p>Профілактика йододефіциту і діабету.</p> <p>Правила купівлі, обробки і зберігання харчових продуктів. Перша допомога при харчових отруєннях.</p>	<p>Відповіді на запитання за змістом прочитаного, побаченого, почутого.</p> <p>Вдосконалення умінь читати вголос і мовчки, користуватися вивчальним та ознайомлювальним видами читання.</p> <p>Відпрацювання алгоритму надання допомоги при харчових отруєннях.</p> <p>Визначення деталей тексту.</p> <p>Перефразування важливої інформації.</p> <p>Інтернет-екскурсії за допомогою гугл-карт.</p> <p>Складання власних висловлювань, речень як відгуку про прочитане, побачене, почуте.</p> <p>Пояснення прочитаних висловлень і його складників.</p> <p>Обговорення й коментування прочитаного тексту.</p> <p>Створення афіш, малюнків, ілюстрацій, фотоколажів до текстів / медіатекстів.</p> <p>Ідентифікація прочитаного з власним досвідом.</p> <p>Визначення збалансованості харчового раціону.</p>
--	---	--

<p>вирізняє речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання;</p> <p>виявляє ризики невідповідності власних потреб і можливостей;</p> <p>виявляє ризики неналежного поводження із тваринами (домашні, бездомні, дикі);</p> <p>поєднує інформацію, подану в різні способи (словесно, графічно тощо) у межах одного або кількох нескладних у мовному плані невеликих текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів або уривків із них) знайомої тематики;</p> <p>окреслює з використанням типових фраз характерні ознаки будови нескладних у мовному плані невеликих текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів або уривків із них) різних стилів, типів і жанрів мовлення;</p> <p>прогнозує наслідки своїх дій у непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях, апелюючи до набутих знань та достовірної інформації;</p> <p>пропонує буквальне тлумачення прочитаного;</p> <p>формулює висновки на основі аналізу нескладних у мовному плані невеликих текстів на знайому тематику;</p>	<p>Докладний і вибірковий переказ (за простим і складним планом) прочитаних художніх текстів різних стилів.</p> <p>Міркування про вчинки людей на основі прочитаного твору.</p> <p>Читання творчо.</p> <p>Розвиток умінь сприймати емоційне забарвлення та образну мову художнього (науково-популярного) тексту, уявляти в образах прочитане.</p> <p>Особиста гігієна. Складові особистої гігієни. Догляд за шкірою. Гігієна ротової порожнини.</p> <p>Особиста гігієна під час занять фізичною культурою та спортом.</p> <p>Переклад із румунської мови прочитаних невеликих розповідних текстів (у тому числі з елементами опису приміщення та природи) і роздумів.</p>	<p>Перегляд фільмів, відеокліпів, що насичені відповідною культурною специфікою.</p> <p>Аргументування власної думки.</p> <p>Інсценування прочитаного тексту.</p> <p>Створення мультимедійних презентацій, буклетів, бюлетенів, паспортів літературних персонажів, кросвордів, вікторин, буктрейлерів, рекламування художніх творів, добір музики, яка б відповідала настрою прочитаного твору.</p> <p>Проведення ток-шоу на тему, що досліджується.</p> <p>Участь у рольових іграх.</p> <p>Написання фанфіків (метод придумування), написання власної строфи або продовження прозового твору (співавтор).</p> <p>Складання музичного меню на день.</p> <p>Створення схем, таблиць, ілюстрацій, коміксів до прочитаного тексту.</p> <p>Складання пам'ятки: «Правила особистої гігієни».</p>
---	---	---

<p>пояснює наслідки недотримання здорового способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах;</p> <p>висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, зумовлені прочитаним текстом, ставлення до зображених у нескладному в мовному плані невеликому тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті або уривку з нього) людей, подій, ситуацій, явищ тощо, використовуючи типові фрази;</p> <p>обґрунтовує простими фразами значення інформації, здобутої з прочитаного нескладного в мовному плані тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту або уривка з нього), для виконання завдань;</p> <p>передбачає вплив на власне здоров'я, безпеку, добробут та здоров'я, безпеку, добробут інших осіб неналежного використання цифрових пристроїв;</p> <p>використовує для виконання завдань актуальні та достовірні текстові / медіатекстові джерела інформації;</p> <p>використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору</p>		
--	--	--

повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту;
приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб;
створює нескладний у мовному плані невеликий текст (зокрема художній текст, медіатекст або уривок із нього) на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо);
моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження;
звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами;
поводиться безпечно під час спілкування, зокрема з тваринами.

ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО».
«Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків»

<p><u>Учень / учениця:</u></p> <p>оформляє власне невелике типове висловлення, урахуваючи основні принципи академічної доброчесності; пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників;</p> <p>обґрунтовує наслідки вибору альтернативного рішення щодо моделей поведінки, спрямованих на збереження здоров'я, добробуту та безпеки;</p> <p>складає та оформляє невелике типове власне висловлювання згідно з основними мовними нормами;</p> <p>добирає доречні типові засоби художньої виразності для оформлення невеликого типового власного висловлювання;</p> <p>визначає, ідентифікує та обговорює фізичні, психічні (у тому числі емоційні) і соціальні зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу;</p> <p>пише невеликі типові повідомлення на спеціальних захищених цифрових сервісах і в соціальних мережах;</p> <p>висловлюється в захищеному</p>	<p>Створення письмових висловлювань.</p> <p>Побудова зв'язних текстів різних типів (розповідь, опис, міркування).</p> <p>Звички і здоров'я. Психічний розвиток підлітка та ознаки гармонійного розвитку.</p> <p>Твір-роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і особистих вражень.</p> <p>Допис інформаційного характеру (зі шкільного життя) у газету, сторінку соціальної мережі</p> <p>Потреби людини, їх розвиток із віком.</p> <p>Навички і звички. Вплив звичок на здоров'я. Корисні і шкідливі звички. Чинники формування звичок.</p> <p>Докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису (приміщення, природи) та роздуму.</p> <p>Вибірковий переказ наукового тексту.</p> <p>Самооцінка і здоров'я. Поняття</p>	<p>Написання власних висловлювань.</p> <p>Складання творів-мініатюр або речень, слова в яких починалися б на ту саму літеру (майстер слова).</p> <p>Написання дописів інформаційного характеру (зі шкільного життя, на актуальні теми) у газету, сторінку соціальної мережі, на вебсайт.</p> <p>Написання тексту інформаційного характеру (твору-міркування) про вчинки людей.</p> <p>Написання переказів (за простим і складним планом).</p> <p>Створення плану формування корисної звички (чи відмови від поганої або шкідливої звички).</p> <p>Складання (кооперативного) колективно та самостійно простого плану готового тексту.</p> <p>Складання письмових творів-описів, роздумів.</p> <p>Проект самовдосконалення (вибір, планування і досягнення мети).</p> <p>Написання різних видів</p>
---	---	--

<p>цифровому середовищі щодо проблем, пов'язаних із власним життєвим досвідом і сферою інтересів; дискутує в онлайн-середовищі на відому тематику, пов'язану з власним життєвим досвідом, навчанням, уподобаннями тощо; порівнює основні позиції учасників дискусії; приймає індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми; визначає причини вікових змін в організмі, зокрема в період статевого дозрівання; досліджує та обговорює чинники, що впливають на стан здоров'я і розвиток організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних захворювань; толерантно обстоює з використанням типових мовних засобів власну позицію, зосереджуючись на спільних і відмінних думках учасників дискусії; дотримується норм етикету під час онлайн-спілкування; аналізує негативний вплив недотримання правил / інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я;</p>	<p>самооцінки. Види самооцінки. Формування адекватної самооцінки. Критичне мислення та уміння приймати рішення. Твір-опис (приміщення, природи) на основі особистих вражень і за картиною. Диктант. Ділові папери. План роботи. Оголошення. Види рішень. Алгоритм прийняття зважених рішень. Рішення, важливі для здоров'я. Складання реклам, сенканів, лепбуків, стіннівок. Вплив реклами на рішення людини. Види реклами. Соціальна й комерційна реклами. Переклад із румунської мови речень із вивченими частинами мови, діалогів, невеликих розповідних текстів (у тому числі з елементами опису приміщення і природи) та роздумів. Взаємодія в режимі реального часу (письмово в цифровому середовищі). Редагування письмових текстів.</p>	<p>диктантів (цифрових, графічних, словникових, текстових тощо). Створення плану роботи за допомогою електронних сервісів Google-календар, Padlet тощо. Моделювання ситуації прийняття зважених рішень. Перекладання текстів різних стилів із румунської мови українською за допомогою словника (онлайн/паперового). Використання онлайн-дошок для спільної діяльності Padlet, Jambord. Створення онлайн-форумів, чатів для обговорення актуальних питань тощо. Аналіз грошових витрат, пов'язаних зі шкідливими звичками. Аналіз соціальної та комерційної реклами. Редагування власного та чужого тексту (виправлення лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних і пунктуаційних помилок).</p>
--	---	---

<p>розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища; аналізує причини вибору нездорової поведінки; визначає форми поведінки, які приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю і здоров'ю інших осіб; взаємодіє з іншими особами в цифровому середовищі, дбаючи про безпеку; дотримується принципів академічної доброчесності під час онлайн-взаємодії; пояснює зроблені виправлення з урахуванням вивчених правил; обирає продукти харчування, способи проведення дозвілля, відповідний одяг тощо, які приносять задоволення і користь для здоров'я, безпеки і добробуту; коригує написане на основі проведеного аналізу; змінює окремі частини написаного відповідно до теми й мети; демонструє здатність до конструктивної взаємодії у процесі редагування; аналізує вибір свій та інших осіб з урахуванням користі й задоволення</p>	<p>Психоактивні речовини і здоров'я. Позитивні й негативні впливи однолітків. Протидія тиску та маніпуляціям. Толерантне ставлення до людей, що живуть із ВІЛ.</p>	
--	--	--

(радості) для здорового, безпечного життя.		
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА». «Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту»		
<p><u>Учень / учениця:</u> виокремлює та розрізняє мовні одиниці кожного з рівнів (звуки, частини слова, слова, форми слова, словосполучення, речення, тексти); організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час; використовує допоміжні засоби для навчання, зокрема цифрові пристрої, без шкоди для здоров'я; визначає характерні відмінності між українською мовою та рідною мовою, використовуючи такі відомості для вдосконалення власного мовлення; визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації; аналізує власний навчальний розвиток, вказуючи на причини успіхів та невдач; визначає прагнення і потреби у сфері власного особистісного розвитку та навчання; виокремлює та називає типові мовні</p>	<p>Дослідження мовних явищ. Використання знань з мови в мовленнєвій творчості. Соціальний добробут. Спілкування та здоров'я. Вступ. Краса і багатство української мови Повторення та узагальнення вивченого. Фонетика, графіка, орфографія, орфоепія. Засоби комунікації. Стили спілкування людей. Навички спілкування. Значення упевненої поведінки для здоров'я. Співвіднесеність звуків і букв. Наголос. Уподібнення та спрощення приголосних. Правопис слів із м'яким знаком та апострофом. Написання слів іншомовного походження. Основа слова й закінчення</p>	<p>Повторення термінології, потрібної для роботи з темою, або ознайомлення з новими термінопоняттями. Складання ментальних карт, схем, таблиць. Використання онлайн-опитувальників (Mentimeter). Робота із силуетом людини, закріплення основних правил на «власному тілі». Розгадування квестів на основі QR-кодів. Розуміння теорії через QR-код. Виконання онлайн завдань на платформах LearningApps, Kahoot тощо Складання власних історій зі словами-винятками (у формі розповіді або діалогу). Відпрацювання навичок упевненої поведінки у життєвих</p>

<p>явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть; аналізує нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) з погляду наявності в них певних мовних явищ (зокрема синонімії, спільнокореневих слів тощо); знаходить інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту в різних джерелах і перевіряє її достовірність; оцінює надійність різних джерел інформації (засоби масової інформації, реклама, соціальні мережі тощо); творчо використовує засвоєні мовні засоби, пояснюючи простими фразами мотиви вибору відповідних засобів; відтворює типові засоби художньої виразності для втілення власних творчих намірів; визначає свої потреби, бажання, інтереси та цілі; самостійно створює та реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті; створює прості відгуки про твори мистецтва, описи за картиною тощо для взаємодії з іншими особами;</p>	<p>змінних слів. Корінь, суфікс, префікс, закінчення – значущі частини слова. Орфограми в них. Написання складних слів разом і через дефіс. Словосполучення та речення. Види речень за метою висловлювання, за інтонацією. Члени речення (у тому числі однорідні члени). Види стосунків. Стосунки в родині, класі, підлітковому середовищі. Звертання. Розділові знаки у простому реченні. Просте і складне речення. Кома між частинами складного речення. Пряма мова та діалог (полілог). Розділові знаки при прямій мові й діалозі. Безпечне спілкування в Інтернеті (соціальних мережах).</p>	<p>ситуаціях.</p>
---	--	-------------------

<p>моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб;</p> <p>виокремлює виразно помітні спільні та різні риси між своїм мовленням і мовленням інших осіб, урізноманітнює власне мовлення завдяки читанню художніх творів, роботі зі словниками та довідковими джерелами;</p> <p>пояснює вплив спілкування на складники здоров'я, безпеки і добробуту;</p> <p>застосовує вербальні й невербальні засоби спілкування для конструктивної комунікації;</p> <p>уміє пояснити, завдяки яким мовним, інтонаційним засобам українська мова багата, мелодійна, самодостатня;</p> <p>використовує українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву;</p> <p>розрізняє ситуації, коли силу переконання використали з позитивними чи негативними намірами;</p> <p>розрізняє складники особистого простору (інтимний, соціальний, публічний), поважає свій і чужий особистий простір під час спілкування;</p> <p>виявляє цікавість до способу життя та</p>		
---	--	--

<p>культури українців; цінує українську мову як державну – чинник національної ідентичності; усвідомлює, що, вивчаючи державну мову, збагачує рідну, готується до міжкультурного діалогу; знає, що вивчають фонетика, графіка, орфоепія, орфографія; уміє співвідносити звуки та букви, вимовляти звуки і ставити наголос у словах відповідно до норм української літературної мови; визначає причину уподібнення та спрощення в групах приголосних; застосовує практично основні правила написання м'якого знака, апострофа, а також правила, коли м'який знак чи апостроф не пишуть; віднаходить основу слова і закінчення змінюваних слів, корінь, префікс, суфікс; добирає спільнокореневі слова; правильно пише слова із зазначеними орфограмами; складає словосполучення та речення; визначає види речень; розставляє розділові знаки у простому та складному реченнях, у діалозі, при прямій мові; порівнює лінгвістичні й культурні</p>		
---	--	--

<p>явища рідної та державної мов; прагне поглиблювати знання з державної мови, щоб грамотно і безпечно комунікувати в інформаційному просторі, розпізнавати маніпулятивні технології та протистояти їм; ураховує вплив слова на фізичне та психічне здоров'я людини, відповідально використовує мовні виражальні засоби; розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього; аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів;</p> <p>знає, що вивчає морфологія; уміє розпізнавати самостійні та службові частини мови, вигук; усвідомлює загальне значення іменника, його морфологічні ознаки, правильно відмінює іменники, визнає їхні граматичні ознаки та синтаксичну роль; усвідомлює особливості української мови в уживанні відмінкових форм іменників із прийменниками, відмінність таких форм від форм рідної мови;</p>	<p>Морфологія. Орфографія. Загальна характеристика частин мови. Конфлікти і здоров'я. Поняття конфлікту. Види і способи розв'язання конфліктів. Іменник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники, що означають назви істот і неістот (повторення). Загальні та власні назви. Велика буква й лапки у власних назвах. Рід іменників (повторення).</p>	<p>Пошук іменників у тексті, їх характеристика. Спостереження над зміною імені іменника та його закінчень у поєднанні з різними словами. Побудова словосполучень у поєднанні іменника з іншими частинами мови. Пошукова діяльність учнів. Виконання завдань за допомогою опори (конспекту) на теоретичний матеріал. Складання плану покращення</p>
---	---	--

<p>визначає потребу ощадливого використання ресурсів і повторної переробки вторинної сировини; обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема часу, здоров'я, фінансів); віднаходить слова з вивченими орфограмами та пояснює їх правилами; записує правильно слова з вивченими орфограмами, віднаходить і виправляє в чужому і своєму тексті помилки на вивчені правила; характеризує іменники за відмінами; правильно відмінює іменники; визначає способи творення іменників; правильно записує іменники з суфіксами, у яких є букви <i>e, u, i</i>; знаходить в іменниках суфікси, пояснює особливості їх написання; утворює імена по батькові, уміє їх записувати і правильно відмінювати; використовує правильно відмінювані та невідмінювані іменники у мовленні; використовує відмінкові закінчення іменників I–IV відмін, а також незмінювані іменники; відбирає ресурси для повторної переробки; доводить, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного</p>	<p>Іменники спільного роду. Число іменників (<i>повторення</i>). Іменники, що мають форму тільки однини або тільки множини (загальне ознайомлення). Відмінки іменників. Кличний відмінок в українській мові. Типи відмін іменників. Відмінювання іменників I відміни. Відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку. Відмінювання іменників III і IV відмін. Конструктивне розв'язання конфлікту. Запобігання ескалації конфлікту. Самоконтроль у конфліктних ситуаціях. Особливості відмінювання іменників, що функціонують тільки в множині. Незмінювані іменники іншомовного походження (загальне ознайомлення). Стосунки з однолітками. Підліткові компанії. Ознаки дружніх, недружніх і небезпечних компаній. Способи протидії агресії та насиллю у підлітковому середовищі.</p>	<p>міжособистісних стосунків. Моделювання ситуації із конструктивним розв'язанням конфліктів. Заповнення слів, речень з пропусками. Переклад словосполучень та речень із румунської мови українською. Створення листівок, запрошень, листів із використанням імен, по батькові. Відпрацювання навичок самоконтролю в конфліктних ситуаціях. Складання словосполучень із незмінюваними іменниками. Створення творчих проєктів. Ведення дискусії на актуальні теми, що потребують уживання звертань до співрозмовника, згадування імен у соціальних мережах. Пошук інформації в мережі Інтернет. Систематизація отриманої інформації. Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років на зазначену тему.</p>
---	---	---

<p>майбутнього; уміє утворювати, записувати й відмінювати чоловічі та жіночі імена по батькові; відмінює окремі типи прізвищ; робить повний розбір іменника як частини мови; використовує ефективно засвоєні знання та комунікативні стратегії для співпраці в групі; здійснює самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; користується різними джерелами довідкової інформації (словники, енциклопедії, онлайн-ресурси тощо); використовує інтернет-ресурси для отримання нових знань так, щоб не зашкодити здоров'ю; виявляє зацікавлення до тривалої систематичної діяльності (хобі, спорт, мистецтво, навчання тощо) та наполегливість у досягненні мети; визначає цілі власної діяльності і стратегії їх досягнення; бере участь у груповій роботі, ураховуючи індивідуальні особливості і потреби;</p>	<p>Основні способи творення іменників, найчастіше вживані суфікси: <i>-ок-</i>, <i>-ник-</i>, <i>-ар-</i>, <i>-уся-</i>, <i>-іст(-ист-)</i>, <i>-ство (-цтво)</i>, <i>-тель</i>, <i>-ець</i>, <i>-ач</i> (на вибір учителя). Букви <i>е</i>, <i>и</i>, <i>і</i> в суфіксах <i>-ечок-</i>, <i>-ечк-</i>, <i>-ичк-</i>, <i>-інн(я)</i>, <i>-енн(я)</i>, <i>-инн(я)</i>, <i>-ив(о)</i>, <i>-ев(о)</i>. Безпека в побуті й навколишньому середовищі. Безпека в побуті. <i>Не</i> з іменниками. Написання і відмінювання чоловічих та жіночих імен по батькові. Відмінювання окремих типів прізвищ в українській мові. Розбір іменника як частини мови. Правила користування газовими приладами, електроприладами, водогоном, тепловими мережами. Безпека при користуванні засобами побутової хімії. Прикметник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Якісні, відносні та присвійні прикметники. Повні та короткі</p>	<p>Пошук прикметників у тексті, їх характеристика.</p>
---	--	--

<p>знає визначення прикметника, його морфологічні ознаки, основні способи творення;</p> <p>розпізнає прикметники в тексті, визначає групу прикметників за значенням, його граматичні ознаки, правильно утворює ступені порівняння прикметників, використовує ступеньовані форми в мовленні;</p> <p>розуміє взаємовплив емоційного стану, переконань, поведінки всіх учасників спільної діяльності;</p> <p>виконує різні ролі в груповій роботі;</p> <p>визначає роль прикметника в реченні; правильно поєднує прикметники з іменниками, дотримується порядку слів у реченні;</p> <p>віднаходить вивчені орфограми та пояснює їх за допомогою правил, записує суфіксальні форми та складні прикметники відповідно до норм (вивчені орфограми);</p> <p>встановлює нові контакти та ефективно співпрацює для досягнення результату, використовує різні засоби зв'язку;</p> <p>визначає відмінності між людьми як ціннісну ознаку індивідуальності;</p> <p>визначає спосіб творення прикметника, засоби творення, аналізує, від якої</p>	<p>форми прикметників.</p> <p>Пожежна безпека оселі. Причини виникнення пожеж. Стадії розвитку пожежі. Пожежна охорона. Профілактика пожеж. План евакуації з будинку.</p> <p>Ступені порівняння якісних прикметників. Утворення вищого ступеня порівняння прикметників за допомогою суфікса <i>-іш-</i> або <i>-ш-</i> чи слів <i>більш</i> або <i>менш</i>, найвищого ступеня порівняння прикметників за допомогою часток (префіксів) <i>най-</i>, <i>як-</i>, <i>що-</i>.</p> <p>Засоби пожежогасіння. Захист органів дихання в зоні пожежі. Дії в разі загоряння одягу.</p> <p>Прикметники твердої і м'якої груп, їх відмінювання.</p> <p>Способи творення прикметників:</p> <p>а) творення якісних прикметників від іменників (<i>-н-</i>, <i>-к-</i>, <i>-ат-</i>, <i>-ист-</i>);</p> <p>б) творення якісних прикметників від дієслів (<i>-лив-</i>, <i>-к-</i>, <i>-уч-</i>, <i>-юч-</i>);</p> <p>в) творення відносних прикметників від іменників (<i>-ськ-</i>;</p>	<p>Пошукова діяльність учнів.</p> <p>Виконання завдань за допомогою опори (конспекту) на теоретичний матеріал.</p> <p>Заповнення слів, речень із пропусками.</p> <p>Переклад словосполучень та речень із румунської мови українською з використанням прикметників.</p> <p>Відпрацювання навичок безпечного зберігання ліків і засобів побутової хімії. Вивчення вмісту домашньої аптечки.</p> <p>Використання коротких форм прикметників у власному мовленні.</p> <p>Утворення ступенів порівняння від якісних прикметників.</p> <p>Утворення прикметників із певним емоційним відтінком.</p> <p>Відпрацювання навичок екстреної евакуації з приміщення школи і своєї оселі.</p> <p>Використання онлайн-ігор, вікторин.</p> <p>Складання словосполучень, речень із використанням прикметників.</p>
--	---	--

<p>частини мови можуть утворюватися прикметники;</p> <p>уміє утворювати прикметники з відповідним емоційним відтінком значення; знає прикметники з префіксами <i>ультра-</i>, <i>екстра-</i>, <i>архі-</i>, а також <i>пре-</i>;</p> <p>толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброту;</p> <p>вивчає морфологію державної мови з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж, створює інформаційні об'єкти українською мовою;</p> <p>пише правильно частку <i>не</i> з прикметниками, <i>н</i> і <i>нн</i> у прикметниках, пояснює правила написання;</p> <p>віднаходить і виправляє помилки відповідно до вивчених правил;</p> <p>робить повний розбір прикметника як частини мови (відповідно до вивчених ознак);</p> <p>оцінює критично результати людської діяльності;</p> <p>користується ефективно навчальними стратегіями для самостійного вивчення тем;</p>	<p><i>-зьк-</i>; <i>-цьк-</i>; <i>-ан-</i>; <i>-ян-</i>; <i>-н-</i>; <i>-ов-</i>; <i>-ев-</i>).</p> <p>Проживання у промисловій зоні. Види небезпечних промислових об'єктів. Дії школяра під час появи аварійної ситуації на підприємстві. Підручні засоби захисту.</p> <p>Найпоширеніші префікси при творенні прикметників: <i>без-</i>, <i>не-</i>.</p> <p>Перехід прикметників в іменники.</p> <p><i>Не</i> з прикметниками.</p> <p>Одна й дві букви <i>н</i> у прикметниках.</p> <p>Написання складних прикметників разом і через дефіс.</p> <p>Розбір прикметника як частини мови.</p>	<p>Відпрацювання навичок безпечної поведінки при небезпеці ураження електричним струмом та допомоги при ураженні електричним струмом.</p>
--	---	---

<p>використовує комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій і рішень;</p> <p>пояснює почуття інших осіб і визнає їх право на вираження своїх почуттів;</p> <p>виявляє чуйне ставлення до людей з особливими потребами;</p> <p>спостерігає, аналізує, проводить мовні експерименти;</p> <p>спілкується державною мовою за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій;</p> <p>застосовує критично інформаційно-комунікаційні технології для пошуку, обробки, аналізу та відбору інформації;</p> <p>усвідомлює загальне значення числівника, його морфологічні ознаки, особливості сполучуваності з іншими словами в реченні;</p> <p>розпізнає числівники, визначає їх граматичні ознаки, правильно вживає числівники для позначення дат;</p> <p>утворює відмінкові форми числівників, зокрема паралельні, й уживає їх у мовленні; розпізнає прості й складні числівники, правильно їх записує;</p> <p>виявляє розуміння індивідуальних відмінностей інших осіб;</p>	<p>Числівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням. Числівники кількісні (на означення цілих чисел, дробові, збірні) і порядкові. Числівники прості, складні і складені.</p> <p>Безпека руху велосипедиста. Елементи конструкції велосипеда, що впливають на безпеку руху. Одяг для велосипедиста. Засоби безпеки велосипедиста.</p> <p>Відмінювання кількісних числівників. Знак м'якшення на кінці числівників та перед закінченням у непрямих відмінках (загальне ознайомлення).</p>	<p>Пошук числівників у тексті, їх характеристика.</p> <p>Виконання вправ на розрізнення кількісних і порядкових числівників.</p> <p>Написання складних і складених числівників. Написання разом порядкових числівників із - <i>тисячний</i> (загальне ознайомлення).</p> <p>Моделювання допомоги в разі попадання на тіло речовин побутової хімії та при отруєнні ними.</p> <p>Утворення словосполучень із</p>
--	---	--

<p>віднаходить вивчені орфограми, пояснює їх за допомогою орфографічних правил, правильно записує числівники з вивченими орфограмами; віднаходить і виправляє помилки на вивчені правила; уміє аналізувати родинний бюджет і пропонує варіанти його раціонального розподілу; оцінює економічні ініціативи та екологічну діяльність; відмінює правильно порядкові числівники; зокрема ті, що позначають дати; виконує розбір числівника як частини мови; формулює точні визначення державною мовою та логічно обґрунтовує висловлену думку; розв'язує комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логічно-математичний інтелект; використовує математичні методи (графіки, схеми) для розв'язання комунікативних завдань; виявляє лідерські якості; уміє обирати продукти і товари за показниками якості, строків придатності, складу;</p>	<p>Відмінювання порядкових числівників. Правила дорожнього руху для велосипедистів. Правила перевезення вантажів і виконання маневрів на велосипеді. Правильне вживання числівників для позначення дат, часу (годин) (з <i>двадцять четвертим серпня, вісімнадцяте лютого, п'ята година ранку, сімнадцята година двадцять хвилин, о чотирнадцятій годині</i> тощо). Розбір числівника як частини мови. Диктант.</p>	<p>іменниками та числівниками. Створення листівок-запрошень із зазначенням дати та часу. Перетворення цифрового тексту на буквенний. Складання сімейного бюджету. Розв'язування кросвордів, хмаринок слів. Виконання онлайн-вправ. Написання різних видів диктантів.</p>
---	---	--

<p>правильно інтерпретує інформацію, наведену на маркувальних знаках, упаковках для безпечного та раціонального використання харчових і промислових продуктів;</p> <p>знає визначення займенника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль; засоби творення неозначених і заперечних займенників;</p> <p>віднаходить у реченні займенники, визначає їх розряд, граматичні ознаки, правильно вживає займенники в мовленні;</p> <p>усвідомлює появу букви <i>н</i> в 3-ій особі однини особових займенників;</p> <p>записує правильно неозначені займенники, пояснює їх;</p> <p>знає правила написання займенників, зокрема з прийменниками, і послуговується ними;</p> <p>використовує правильно займенники для зв'язку речень у тексті;</p> <p>оперує основними економічними поняттями (гроші, зайнятість, підприємництво тощо);</p> <p>розрізняє та зазначає законні джерела доходів для свого віку;</p> <p>уживає займенники <i>Ви, Ваш</i> у ввічливо-</p>	<p>Займенник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди займенників за значенням (загальне ознайомлення).</p> <p>Написання прийменників із займенниками окремо (<i>повторення</i>).</p> <p>Поведінка в екстремальних ситуаціях. Телефони аварійних служб.</p> <p>Повідомлення для рятувальних служб. Правила взаємодії з рятувальниками.</p> <p>Особові та зворотний займенники, їх відмінювання; буква <i>н</i> в особових займенниках 3-ї особи після прийменників (<i>він – його – йому – у нього – на ньому; вона – її – їй – на ній – у неї – з нею</i>).</p> <p>Питальні й відносні займенники, їх відмінювання.</p> <p>Неозначені та заперечні займенники, їх утворення та відмінювання. Дефіс у неозначених займенниках. <i>Ні</i> в заперечних займенниках.</p>	<p>Пошук займенників у тексті, їх характеристика.</p> <p>Створення усних / письмових висловлювань із використанням займенників.</p> <p>Оцінка захаращеності під'їзду до будинку спецавтомобілів служби ДСНС Моделювання ситуації виклику рятувальних служб.</p> <p>Утворення словосполучень прийменник+займенник.</p> <p>Відновлення / редагування словосполучень із займенниками.</p> <p>Виконання завдань на спільних документах.</p> <p>Написання різних видів диктантів.</p> <p>Обговорення кейсів.</p> <p>Групові виконання завдань не на оцінку.</p>
---	--	--

<p>пошанному значенні; уміє правильно відмінювати займенники кожного розряду; розбирає займенник як частину мови; презентує власні ідеї та ініціативи зрозуміло, грамотно, використовуючи доцільні виражальні засоби; дотримується норм української літературної мови та мовленнєвого етикету, що є виявом загальної культури людини; уміє раціонально розпоряджатися власними грошима; розуміє вагу докладених зусиль дорослих для отримання доходів;</p> <p>уміє розпізнавати вивчені частини мови; використовує українську мову в різних життєвих ситуаціях; аналізує орфограми в частинах мови; здійснює самооцінювання досягнень; відповідає за результати учіння, наполегливо, внутрішньо мотивує впевненість в успіхові; уміє розв'язувати конфлікти в комунікативних ситуаціях: переконує, аргументує, досягає взаєморозуміння (компромісу) в ситуаціях</p>	<p>Присвійні, вказівні, означальні займенники, їх відмінювання. Розбір займенника як частини мови. Перша допомога в разі ураження електричним струмом, попадання хімічних речовин на шкіру, при отруєнні, ДТП.</p> <p>Повторення в кінці року. Іменник, прикметник, числівник, займенник. Орфограми в іменних частинах мови.</p>	<p>Повторення вивченої термінології. Складання узагальнювальних ментальних карт, схем, таблиць.</p>
--	--	--

<p>міжкультурного спілкування; виконує повний граматичний розбір вивчених частин мови; удосконалює мовну інтуїцію, власне мовлення впродовж життя, руйнує власний мовний бар'єр; вирізняє ознаки доброчинності; виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги; пояснює значення волонтерства.</p>		
---	--	--

Міжпредметні зв'язки. Роздуми з елементами аналізу художнього твору, усна та письмова порівняльна й групова характеристики літературних персонажів. Інтер'єр і пейзаж у літературному творі (література (українська, румунська та зарубіжна), румунська мова, мистецтвознавство). Власні висловлювання з використанням діалогу (література (українська, румунська та зарубіжна), румунська мова, історія, географія тощо).

Особливості звукової організації художнього тексту. Прислів'я, приказки, співвідносні зі словосполученням і реченням. Звертання, пряма мова, діалог у художніх творах (українська, румунська та зарубіжна літератури). Використання географічних назв під час повторення орфограм (географія).

Слова із суфіксами зменшувально-пестливого значення та суфіксами на позначення згрубілості в художніх творах (українська, румунська та зарубіжна літератури). Велика буква у власних назвах (історія, географія, астрономія).

Використання прикметників для точного опису предметів, явищ і подій (географія, історія, біологія). Прикметники в епітетах і метафорах (українська, румунська і зарубіжна літератури).

Правильне використання форм числівників (література (українська, румунська та зарубіжна), математика, економіка, історія, географія, хімія, фізика).

Використання займенників у відповідях учнів на уроках історії, географії, української, румунської та зарубіжної літератур, предметах природничо-математичного циклу.

ДОДАТКИ

Додаток А

ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ

Таблиця 1

Основні етапи уроку та види навчальної діяльності учнів в умовах змішаного навчання

	Офлайн-діяльність	Онлайн-діяльність
Попередня підготовка	<ul style="list-style-type: none"> • опитування; • вхідний контроль; • використання онлайн-опитувальників (Mentimeter).	<ul style="list-style-type: none"> • ознайомлення або повторення термінології, потрібної для роботи з темою; • короткі промовідео / аудіо; • інфографіки; • діагностичне тестування.
Подання нової інформації	<ul style="list-style-type: none"> • презентація; • пошук відповідей на запитання; • обговорення кейсів; • робота зі словником; • розуміння теорії через QR-код; • сконструйоване відео; • майндмеппінг; • мобільні додатки для фронтальної, групової або індивідуальної роботи з теоретичним матеріалом.	<ul style="list-style-type: none"> • відеозапис; • аудіозапис; • різностильові тексти; • відеоконференція; • робота з кейсами; • віднаходження відповідей на запитання; • електронний тлумачний словник.
Тренування	<ul style="list-style-type: none"> • обговорення;	<ul style="list-style-type: none"> • питання для самоперевірки;

	<ul style="list-style-type: none"> • дебати; • запитання-відповіді; • групові виконання завдань не на оцінку; • практичні завдання не на оцінку; • спостереження за явищем; • рольові ігри, симуляції; • інтерактивні вправи; • завдання через QR-код. 	<ul style="list-style-type: none"> • обговорення (чат, форум); • виконання інтерактивних вправ; • віртуальні тренажери; • спостереження за явищем; • робота з кейсами; • пошук відповідей на запитання; • перегляд фільмів.
Виконання практичного завдання	<ul style="list-style-type: none"> • завдання, рекомендовані для практичних і лабораторних занять; • мобільні додатки для фронтальної, групової або індивідуальної роботи з практичним матеріалом; • індивідуальна, групова словникова робота; • робота в ротаційних трійках; • робота з інтерактивним плакатом. 	<ul style="list-style-type: none"> • пошук відповідей на запитання; • віртуальні лабораторні роботи; • інтерактивні практичні завдання; • різномірівневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт, відеозапис тощо); • робота над спільними документами; • мобільні додатки для фронтальної, групової або індивідуальної роботи з практичним матеріалом; • інтерактивні вправи засобами конструктора learningapps.org.
Оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> • контрольна робота; • опитування; • виконання практичного завдання; • індивідуальні завдання для заохочення, отримання додатковий балів. 	<ul style="list-style-type: none"> • інтерактивне тестування; • усна відповідь; • виконання практичного завдання (відеозапис); • письмова робота.

Рефлексія	<ul style="list-style-type: none"> • діалог, групове обговорення; • короткі усні / письмові відповіді на питання. 	<ul style="list-style-type: none"> • розроблення нотаток до лекцій; • карти пам'яті; • підготовка мультимедійних презентацій; • відповіді на рефлексивні питання; • портфоліо учня; • ведення щоденника.
Зворотний зв'язок	<ul style="list-style-type: none"> • групові та індивідуальні консультації; • коментарі під час заняття від педагога. 	<ul style="list-style-type: none"> • автоматизовані тести для самоконтролю; • чат, форум, опитування; • аудіо-, відео- або текстові повідомлення з коментарем; • завдання взаємного оцінювання знань; • оцінювання педагогом результатів групової співпраці.

Додаток Б

ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Педагогічне колесо Алана Керрінгтона (<http://surl.li/quvp>)

Цифрова доба змінює всі сфери життя людини, зокрема, пропонує нові інструменти для навчання. У цьому аспекті завдання вчителя – розумітися на сучасних технологіях та ефективно інтегрувати їх у навчальний процес. Зокрема, у процесі встановлення освітніх цілей засвоєння інших мов варто використати принципи добору та використання онлайн застосунків (applications) Алана Керрінгтона, австралійського професора та розробника Педагогічного колеса.

Вправне володіння державною українською мовою передбачає наявність в румунськомовного учня/учениці низки сформованих компетенцій. Як зазначено в Державному стандарті базової середньої освіти, формування цих компетенцій і є цілями навчання, що їх

окреслено в модельних навчальних програмах.

В основі структурування процесу навчання та навчальних цілей лежить концепція Бенджаміна Блума (1956 р.), що обґрунтовує ієрархічність засадничих когнітивних процесів учня/учениці – від мисленневих навичок вищого порядку до нижчого в ході опанування мови.

Lower order thinking skills – до цієї групи входять три навички базового характеру, які опановує учень / учениця під час занять із мовної практики:

- запам'ятовування (remembering);
- розуміння (understanding);
- застосування (applying).

Higher order thinking skills – компетенції вищих щаблів, реалізацію яких зумовлює особливий професіоналізм учителя та відповідні умови навчального середовища для учня/учениці:

- аналізування (analyzing);
- оцінювання (evaluating);
- створення (creating).

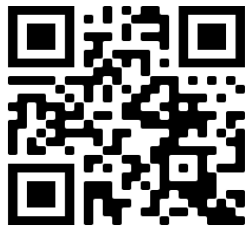
Поєднання принципів поступового розвитку когнітивних навичок учня/учениці з використанням відповідних цифрових додатків представлено в Педагогічному колесі Алана Керрінгтона. Колесо розвивається навколо навичок та характеристик учня/учениці. У такий спосіб вчитель/вчителька, насамперед, орієнтується на особливості учня/учениці, для якого/якої, рухаючись колесом, підбирає відповідні інструменти для навчання і розвитку мисленневих навичок.

Таксономія Бенджаміна Блума

Оскільки компетентнісний підхід, що його нині активно запроваджують у школі, заснований саме на оцінці (а отже проєктуванні) вчителем результатів, досягнутих учнями, то таксономія Б. Блума – практичний інструмент проєктування уроку (<http://surl.li/qdqqo>).

Таксономія Блума охоплює шість рівнів цілей (результатів). Зокрема, перші три з них – знання, розуміння, застосування – цілі нижчого порядку (продукують в учнів мислення низького рівня), а наступні три – аналіз, синтез, оцінювання – мисленневі операції високого рівня.

В умовах компетентнісного підходу результатами навчання визнаються знання, уміння і ставлення (цінності, мотивація), які учні застосовуватимуть з огляду на запити сьогодення – навчальні або життєві ситуації.

До методів, що ґрунтуються на таксономії Б. Блума, уналежнено «кубик Блума» – прийом розвитку критичного мислення учнів, який можна використовувати на початку уроку у вступній частині, у разі переходу до основної частини уроку або в завершальній частині для остаточного осмислення матеріалу учнями. Питання на гранях кубика учитель може варіювати за власним бажанням, утім, вони обов'язково мають стосуватися різних аспектів виучуваної теми. Окрім того, замість стандартних запитань варто використовувати пізнавальні завдання, що починаються з дієслів-імперативів:

- **назви** (форму, розмір, колір, героїв тощо);
- **поясни** (розкажи своїми словами, подай власне визначення, уточни, про що йдеться і як це пов'язано з тим, що ти вже знаєш);
- **застосуй** (наведи приклади використання або продемонструй застосування);
- **проаналізуй** (із чого це складається, як зроблено; порівняй предмет або явище з подібними, установи спільне та відмінне);
- **запропонуй** (як можна поєднати це з іншим, як можна поміняти щось і отримати нове: назву, якість, предмет та ін.; що буде, якщо);
- **оціни** (установи всі «плюси» й «мінуси», розкажи, як ти до цього ставишся).

Мобільні додатки та веб-ресурси з української мови та літератури

Мобільний додаток «Український правопис», Мобільний додаток «Правила української мови», Мобільний додаток «Мова – ДНК нації». Джерело для завантаження мобільних додатків: PlayMarket або мережа Інтернет.

Варіанти застосування мобільних додатків: 1) фронтальна, групова або індивідуальна робота з теоретичним матеріалом; 2) виконання домашнього завдання.

Тренажер з правопису української мови. Адреса веб-ресурсу: <http://webpen.com.ua/> Поєднує теоретичний виклад і практичні завдання з орфографії та пунктуації, що сприяє засвоєнню граматики української мови й вдосконаленню правописних навичок учнів. Навчальні матеріали додатково містять різноманітну пізнавальну інформацію.

Варіанти застосування: 1) теоретичний матеріал для вивчення нового матеріалу на уроці; 2) тестування на етапах актуалізації, вивчення та закріплення навчального матеріалу; 3) індивідуальні завдання для заохочення, отримання додаткових балів; 4) виконання домашнього завдання.

Інтерактивні вправи. Адреса веб-ресурсу: <https://learningapps.org/> Універсальний інструмент використання мобільного гаджета на всіх етапах уроку, не залежно від навчального предмета. Сайт уміщує велику колекцію

напрацьованих завдань, яку можна застосовувати в навчальній діяльності, або скористатися конструктором і створити власні вправи.

Варіанти застосування: 1) індивідуальні завдання для заохочення, отримання додатковий балів; 2) тестування за варіантами: підготувати 2 варіанти тестів, зробити QR-коди й їх надати учням, у кінці зафіксувати оцінки за результатами роботи; 3) актуалізація опорних знань; 4) закріплення нового матеріалу; 5) виконання домашнього завдання.

Відео на уроках української словесності. Важко уявити сучасний урок без відеофрагментів, що допомагають зацікавити учнів, якісніше формувати їхню мовну, мовленнєву та орфографічну компетенції.

Варіанти застосування: 1) колективний перегляд відео на етапі вивчення, актуалізації або повторення навчального матеріалу; 2) індивідуальні випереджувальні завдання для обдарованих учнів; 3) індивідуальне навчання для підготовки до предметних олімпіад, творчих конкурсів та інших масових заходів із різних напрямів позашкільної освіти; 4) виконання домашнього завдання; 5) перегляд екранізованої версії художнього твору, виконання порівняльного аналізу з друкованим виданням.

Віртуальна стіна (дошка) Padlet

Сервіс створений для організації колективної роботи з учнями класу, оскільки надає змогу прикріплювати фото, файли, покликання на сторінки інтернет, замітки тощо. Учитель може запропонувати кільком учасникам створити приватний проєкт (наприклад, заповнювати віртуальну стіну інформацією) або чисельній групі – майданчик для обміну інформацією, доступний для читання і редагування будь-яким користувачем.

Google Forms

Під час упровадження змішаного навчання часто постає потреба у проведенні тестування. У цьому разі на допомогу вчителю приходять онлайн-сервіси для розв'язання тестових завдань. Один з найпростіших і зручних сервісів – GoogleForms. Інструкція: <http://surl.li/xuvr> конструктор кросвордів; конструктор власних логічних ігор наступних категорій: слова з літер, ребуси, загадки, фрази з літер, шукання в тексті).

Онлайн-карта з теоретичним та практичним матеріалами

– із теми «Іменник як частина мови»	
– із теми «Прикметник як частина мови»	
– із теми «Числівник як частина мови»	
– із теми «Займенник як частина мови»	
– із теми «Дієслово як частина мови»	

– із теми «Прислівник як частина мови»	
– із теми «Службові частини мови»	

Мобільні додатки та веб-ресурси із здоров'я, безпеки та добробуту

Веб-ресурси для вчителів з основ здоров'я **e-Bug** e-bug.eu/. Веселі ігри й навчальні ресурси про мікроби та антибіотики.

Абетка харчування abetka-healthykids.com.ua/category/dlya_rodini_7/video_11. Ігри та цікаві відео з основ здорового харчування в рамках програми «Nestle Здорові діти».

Діджитал-фізкультура для школярів за участі зірок спорту osvita.diia.gov.ua/courses/digital-fizra. Заняття спортом вдома. Спільний проєкт Міністерства цифрової трансформації України, Фонду Ріната Ахметова та ФК «Шахтар».

Здоровий спосіб життя bibl.kharkiv.ua/programa. Розділ сайту Харківської обласної бібліотеки для дітей, що висвітлює матеріали проєкту «Бібліотека – територія здоров'я».

Курс ПМД он-лайн 1staidplast.org.ua/. Інтерактивний курс з надання першої медичної допомоги.

Опорно-рухова система організму людини skeletons.zharko.ru/. Все про опорно-руховий апарат людини. Матеріали до уроків, тести, комплекс вправ для укріплення м'язів, цікаві факти про скелетно-м'язову систему.

Рятівники чистоти 7planets.com.ua/uk/. Ігровий проєкт «ADRA Україна, реалізований завдяки підтримці міжнародної організації «UNICEF», про здоровий спосіб життя та користь дотримання правил гігієни.

Правила безпеки. **Абетка безпеки для дитини** abetka.ukrlife.org/ab_bezpeky.htm. Життя сповнено несподіванок, а часом небезпеки. Тому треба бути не тільки хоробрим, але й обачним. Слід не тільки сподіватися на допомогу дорослих,

але й самому вміти постояти за себе. Передовсім намагатися не потрапляти в небезпечні ситуації, а коли вже потрапив – знати як себе поводити.

Безпека дітей: як поводитися під час терористичної загрози chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6940. Пам’ятка для дітей.

Веб-простір безпеки dsns.gov.ua/. Усе про професію рятувальника. Абетка безпеки, телефони екстрених служб, небезпечні знахідки, діти-герої, мультимедійні ресурси та ігри для дітей; методичні матеріали для дорослих.

Дитячий правовий сайт. Дорога в школу mir.pravo.by/info/games/waytoschool/. Гра «Дорога в школу», яка допоможе у вивченні правил дорожнього руху.

Живи цікаво і безпечно who.int/violence_injury_prevention/child/injury/world_report/Child_friendly_Russian.pdf.

Практичні поради щодо безпечного поведіння на дорозі, перша медична допомога при травмах.

Правила безпеки – правила життя youtube.com/watch?v=a_d1A0xHOC0. Правила поведінки в разі виявлення вибухових пристроїв та незнайомих предметів, практичні поради.

Правила безпечної поведінки: для дітей та батьків childlibr.org.ua/knizhkovi-novinki/nebezpechna-progulyanka.html. Пізнавальна книга, яка в цікавий та легкий спосіб навчає дітей правилам з електробезпеки.

Як поводитися в надзвичайних ситуаціях: посібник для сім’ї euroeastcp.eu/assets/files/Family%20guide/Family%20Guide_UA.pdf. Базова інформація про запобігання надзвичайним ситуаціям, про причини їх виникнення та дії в екстремальних умовах.

Додаток В

СЛОВНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНЯ

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти першою з ключових компетентностей є вільне володіння державною мовою всіма учасниками освітнього процесу. Зокрема, пріоритетне завдання для учнів, які здобувають освіту в закладах загальної середньої освіти з румунською мовою навчання, – це вміння віднайти й опрацювати інформацію з різних (друкованих і цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел у різних освітніх галузях і контекстах, критично осмислювати її та використовувати для комунікації в усній і письмовій формі, для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей.

Реалізація цієї мети актуалізує потребу формування *лексикографічної компетенції* учня, тобто вміння працювати з паперовими й електронними лінгвістичними словниками для виконання пізнавальних і комунікативних завдань, отримувати повну й різнобічну інформацію про слово, перекладати тексти з рідної мови українською та навпаки для оволодіння навичками міжкультурного спілкування.

Лексикографічна компетенція охоплює навички двох типів: 1) *базові* – здатність користуватися допоміжними міні-словниками, що їх уміщено в підручниках з української мови; здатність уважно читати вступну статтю до лексикографічного джерела й знати його структурні елементи; здатність працювати з алфавітним покажчиком, умовними позначками, ремарками, символами, скороченнями; 2) *спеціальні* – знати різні типи словників (загальномовні чи спеціальні, одномовні або перекладні), їхні призначення та функції; опанувати вміння працювати з орфографічним словником для підвищення правописної вправності; здатність працювати з кількома словниками в ході самоконтролю та редагування творчих робіт із розвитку зв'язного мовлення (твір, есей, переказ); уміти укладати короткі тлумачні або орфографічні словники тощо.

Учні/учениці п'ятих класів уже мають досвід роботи з навчальними словниками з початкової школи, тому вчителям-україністам треба докласти зусиль, щоб формування лексикографічної компетенції школярів у базовій середній школі було не епізодичною, а систематичною, спланованою, педагогічно доцільною працею під час вивчення всіх розділів мовознавства. Зокрема, в умовах змішаної форми навчання все більшої ваги набуває комп'ютерна лексикографія. Електронні словники на уроках української мови мають значний лінгвометодичний потенціал, оскільки «в електронному корпусі словникової статті може подаватися транскрипція слова, озвучення правильної вимови заголовного слова статті, інформація про синоніми, антоніми, відмінювання заданого слова, приклади його слововживання в контексті» (О. Кучерук). До того ж сучасні мультимедійні словники, побудовані на ґрунті інформаційної теорії лексикографічних систем, мають здатність постійно оновлюватися актуальним матеріалом, ілюстраціями, відеофрагментами, аудіосупроводом, що паралельно відкриває можливості для поглиблення компетентності медіаграмотності учнів (самостійний пошук інформації; перевірка достовірності мовних фактів; здатність застосовувати раціональні та оперативні методи віднаходження мовної інформації; готовність самостійно створювати словникові статті й нескладні медіаграмотні продукти). У цьому аспекті вчителів стане в пригоді інтернет-ресурс Бібліотека Академії української преси (<http://surl.li/xuvs>), де педагоги можуть ознайомитися з новинками науково-публіцистичної та методичної літератури з актуальних проблем інфомедіаграмотності, словникарства, викладання предметів мовно-літературної галузі, завантажити цікаві видання.

На офіційному сайті Українського мовно-інформаційного фонду НАН України (<https://www.ulif.org.ua/slovniki-ukrayini>) відкрите у вільному доступі електронне видання «Словники України online» (<https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>), призначене для надання користувачам достовірної лексикографічної інформації про слова української мови. Ця система охоплює п'ять словникових підсистем-модулів (функцій) – словозміни, транскрипції, синонімії, фразеології та антонімії. Окрім того, на сторінці «Ресурси Українського мовно-інформаційного фонду НАН України» (<https://lcorp.ulif.org.ua/LSlist>) удоступнено для широкого кола користувачів уже 11 томів Тлумачного словника української мови (загалом заплановано видати 20 томів), Словник української мови за ред. Бориса Грінченка, «Словники України» (версія диску 4.0 (мережева)), Нова редакція Українського правопису.

Практичні рекомендації щодо розпрацювання вправ і завдань, які стимулюватимуть учнів використовувати електронні ресурси Українського мовно-інформаційного фонду НАН України на заняттях з української мови, представлено в навчальному посібнику: Надутенко М., Пономаренко Н., Семенов О. Електронні словники Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України в освітньому процесі. Київ . Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України. 2020. 50 с. Текстовий матеріал видання відповідає Державному стандарту базової середньої освіти (2020), зорієнтовує на активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток мовного смаку і мовного чуття рідного слова.

Корисним для вчителя української мови є портал Litcentr, що містить «Список словників української мови» (<https://litcentr.in.ua/index/0-55>). Чотири істотні за обсягом списки друкованих лексикографічних праць структуровано за схемою української словникарки й бібліотекарки Т. Ю. Кульчицької (за типом словника, за хронологічним принципом) та доповнено електронними й оцифрованими виданнями.

Стане в пригоді вчителеві й мобільний додаток «Український словник» – безкоштовний електронний тлумачний словник української мови, який містить понад 200 тисяч слів. Додаток працює в онлайн і офлайн, що досить практично, якщо в освітньому закладі немає Wi-Fi. Крім часто вживаних слів, у словнику наведено основні терміни сучасної науки і техніки, а також слова, що визначають явища й реалії виробничого, культурного та побутового життя. Варіанти застосування мобільного додатка:

- індивідуальна, групова словникова робота на уроках і позаурочний час;
- індивідуальне навчання для підготовки до предметних олімпіад, творчих конкурсів та підсумкових атестацій;
- виконання домашнього завдання.

Якщо в педагогів постане проблема витлумачити певні терміносполуки з основ здоров'я, безпеки та добробуту, варто використовувати спеціалізовані словники, довідники й методичні рекомендації, з-поміж яких: Глоссарий

терминов, используемых в серии «Здоровье для всех» // ВОЗ. Женева, 1984. 44 с.; Терміни в системі громадського здоров'я : термінологічний словник / колектив авторів. Перша частина. Ужгород, 2020. 149 с.; Левенець Н. Г. Визначення термінів у практиці організатора охорони здоров'я (повідомлення 2) / Н. Г. Левенець // Україна. Здоров'я нації. 2008. № 3–4. С. 277–280 тощо.

Паралельне використання різнотипних словників на уроках української мови або інтегрованих курсів дасть змогу педагогу ефективно планувати навчальну роботу й дібрати вправи й завдання – тренувальні, пізнавальні і творчо-дослідницькі.

Додаток Г

PISA-2022: КОМП'ЮТЕРНЕ ТЕСТУВАННЯ УЧНІВ ІЗ ЧИТАННЯ

Програма ОЕСР із міжнародного оцінювання учнів / студентів PISA – один з механізмів, який може допомогти нам побудувати таку освітню політику в школі. Програма спрямована на оцінювання освітніх систем у всьому світі й визначає, якою мірою 15-річні учні, які якраз закінчують здобуття базової освіти, набули ключових знань і вмінь для повноцінної участі в житті суспільства.

Дослідження PISA сфокусоване на «змістовому ядрі» таких освітніх галузей, як читання, математика та природничо-наукові дисципліни. Воно не ставить на меті з'ясувати, чи здатні учні/студенти репродукувати певну суму знань із відповідних галузей. Навпаки, воно спрямоване на оцінювання того, наскільки ефективно 15-річний підліток може використати знання та вміння, здобуті в закладі освіти, для розв'язання життєвих проблем і подолання викликів у незнайомих умовах.

З огляду на те, що в циклі 2018 р. читання є провідною предметною галуззю, PISA переглянула засади оцінювання читацької грамотності, репрезентувавши їх в оновленому рамковому документі. У цьому документі зокрема зазначено, що тести із читання містять різні типи й види текстів (зокрема множинні, перервані тощо) і передбачають виконання різних типів завдань до них, що спрямовані на виявлення здатності учнів/студентів знаходити, інтегрувати, аналізувати, інтерпретувати інформацію, оцінювати зміст і форму текстів тощо (дет.: <http://surl.li/xuvx>).

Успішність учня/студента в кожній із цих трьох галузей можна тлумачити з погляду рівнів сформованості його грамотності за шкалою PISA, де Рівень 6 – найвищий, а Рівень 1 (і нижчі) – найнижчий. Рівень 2 – особливий, оскільки він співвідносний із базовим рівнем сформованості тієї чи тієї грамотності. На цьому рівні учні/студенти починають

демонструвати вміння, що дають їм змогу брати більш ефективну й продуктивну участь у житті суспільства, зокрема надалі вже в ролі студентів, працівників і громадян.

Відмінність в успішності українських учнів / студентів порівняно із середніми значеннями успішності по країнах ОЕСР із читання становить 23 бали. Тепер важливо ефективно скористатися отриманими результатами для вдосконалення системи освіти в Україні. (Дет. <http://surl.li/xuvz>).

Додаток Д

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

UNESCO проголосило XXI століття «Ерою освіти», підґрунтям для якої є ключові ціннісні орієнтири: дитиноцентризм, гуманізація та відповідність вимогам глобалізованого світу. У цьому аспекті реформування національної системи освіти відбувається в нових реаліях, коли відкриті кордони між країнами, здійснюється інтеграція освітніх систем до європейського простору та з огляду на ринок праці, спроектовано перехід від знанневої до компетентнісної парадигми, забезпечено свободу вчителю і створено умови для саморозвитку й самовираження учнів.

З огляду на перехід України до інформаційного суспільства постає необхідність скоординувати вимоги до набутих у ЗЗСО знань, умінь і навичок. Вивчення особливостей зарубіжного досвіду засвідчує, що освітній процес має орієнтуватися не лише на формування в учнів базових предметних компетенцій («hard skills»), а й універсальних, не пов'язаних з конкретною предметною сферою, «м'яких» навичок («soft skills»), необхідних у майбутній професійній діяльності молодій людині та її міжособистісній комунікації.

Таблиця 2

Зміни в освітньому просторі загальних закладів середньої освіти, що актуалізують м'які навички учнів

Наскрізнi в усіх ключових компетентностях вміння (Державний стандарт, 2020)	Очікувані результати навчання	Роль сформованих м'яких навичок
Розв'язувати проблеми та приймати ефективні рішення,	– висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, презентувати й	Сприяють ефективній і неконфліктній

<p>грамотно висловлювати власну думку в усній і письмовій формі</p>	<p>аргументувати рішення;</p> <ul style="list-style-type: none"> – обирати способи розв’язання проблем на основі розуміння причин та обставин, що зумовлюють їх появу; – досягати поставлених цілей із прогнозуванням можливих ризиків та наслідків; – провадити діяльність, пов’язану з аналізом проблемних ситуацій і надійності джерел інформації, із творенням (зокрема перекладом) і оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів, організацією успішної комунікації різними мовами з опорою на відповідні мовленнєві стратегії. 	<p>міжособистісній комунікації, співпраці з іншими людьми через довіру та взаємодопомогу, керувати колективом / командою на основі соціального та емоційного інтелекту.</p> <p>ТОП-10 навичок 2025 року (Світовий Економічний Форум):</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналітичне мислення; – активне навчання та навчальні стратегії; – комплексне розв’язання проблем; – критичне мислення та аналіз; – креативність, оригінальність та ініціативність; – лідерство та соціальний вплив; – використання технологій, моніторинг і контроль; – дизайн технологій та програмування; – стресостійкість та гнучкість;
<p>Мислити критично, системно та креативно</p>	<ul style="list-style-type: none"> – визначати характерні ознаки явищ, подій, ідей, їх взаємозв’язки; – уміти аналізувати й оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважаючи на протилежні думки та контраргументи; – розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації; – логічно обґрунтовувати власну позицію щодо подій, явищ і процесів; 	

	<ul style="list-style-type: none"> – діяти творчо, продукувати й випробовувати нові ідеї, за потреби добросовісно використовувати чужі думки. 	<ul style="list-style-type: none"> – вміння аргументувати погляди, розв’язувати проблеми та генерувати ідеї.
<p>Читати з розумінням, тобто ефективно реагувати на постійні зміни в інформаційному суспільстві</p>	<ul style="list-style-type: none"> – здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного; – розуміння інформації (уміння виявляти очевидну, приховану й деформовану інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, увиразнювати власні висновки фактами та цитатами з прочитаного тексту); – висловлювати ідеї, пов’язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів. 	
<p>Ефективна взаємодія з іншими людьми на основі співпраці і співтворчості</p>	<ul style="list-style-type: none"> – виявляти ініціативу під час активного пошуку і пропонування рішень для розв’язання проблем, а також активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність; – конструктивно керувати емоціями (здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої 	

рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність).
--

Як засвідчує аналіз таблиці 2, до нових цільових координат навчання учнів у ЗЗСО відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти належить раціональне поєднання теоретичних знань (у т. ч. і в мовно-літературній галузі) із практичними вміннями та м'якими навичками – міжособистісними й соціальними; навичками спілкування та співпраці в команді; здатність адекватно реагувати на стресові ситуації, виявляти ініціативність, адаптивність, критичне й аналітичне мислення, емоційний інтелект; уміння розв'язувати комплексні проблеми та здійснювати інновації відповідно до мінливих умов соціального середовища, ефективно реагувати на постійні зміни в інформаційному суспільстві тощо.

За результатами досліджень українських учених, роботодавці цілком усвідомлюють відсутність досвіду у випускників і ґрунтовних практичних навичок, але вони готові бути лояльними до цих недоліків у разі наявності у випускника школи високого рівня здатності до навчання та орієнтації на результат у процесі роботи (Тілікіна, Н. В., Кримова, М. О. (2020). Навички ХХІ століття як умова виходу молоді на ринок праці. *Інвестиції: практика та досвід*, 5–6, 21–28).

Оскільки процес набуття учнями м'яких навичок є тривалим у часі, під час опанування української мови необхідно планувати системну роботу:

– удосконалити навчальну програму з української мови для 5–9 класів з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти, щоб охопити широкий спектр розвитку м'яких навичок в учнів під час навчання, зокрема підвищити загальний рівень їхнього інтелектуального розвитку, розширити світогляд, мотивувати до пізнання світу, до постійного саморозвитку, створити умови для формування особистісних якостей (уміння системно мислити, аналізувати, ефективно комунікувати, гнучко підходити до розв'язання проблемних ситуацій, бути впевненим, переконливим, сформувані почуття відповідальності, бути спроможним керувати власною поведінкою й емоціями тощо);

– використовувати інноваційні й активні методи навчання (практичні кейси, дослідницькі / навчальні та дизайнерські проєкти, ситуативні вправи, рольові ігри, групові дискусії, презентації, мозкові атаки тощо), які спонукають учнів бути активними суб'єктами процесу навчання;

– розвивати учнівські ініціативи в позаурочний час (гуртки української мови, наукові товариства, виставки-конкурси етнологістичних проєктів, патріотичні флешмоби, зустрічі з успішними людьми тощо);

– мотивувати учнів до самоосвіти й саморозвитку (розвиток креативного мислення, опанування техніки швидкісного читання, стратегічне планування тощо).

В умовах сьогодення soft skills не тільки доповнюють hard skills, а й відкривають перспективи самореалізації учня в конкурентному середовищі.

Додаток Е

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Упровадження методик розвитку критичного мислення на уроках сприяє активізації роботи учнів, стимулюванню міркувань, застосуванню здобутих знань у розв'язанні життєвих завдань, розвитку творчої особистості. Використання сучасних інноваційних технологій інтерактивного навчання дає змогу перетворити традиційний урок на інтерактивний, що, зі свого боку, зумовлює позитивну динаміку засвоєння учнями програмового матеріалу. До того ж інтерактивні методики активізують творчий процес пізнання світу, спонукають до формулювання проблеми та пошуку способів їх розв'язання, а не зазубрювання матеріалу.

Щоб сформувати в учнів вміння вчитися впродовж життя, раціонально оволодівати знаннями, важливо виробити в них цілий комплекс різноманітних організаційних та інтелектуальних умінь, зумовлених процесом самонавчання.

Сучасний підхід до вивчення української мови передбачає передовсім формування в школярів комунікативної компетентності – здатності спілкуватися за допомогою мови в будь-якій життєвій ситуації, користуватися мовою не тільки як засобом спілкування, а й навчання, пізнання навколишньої дійсності.

Розвиток комунікативної компетентності відбувається за допомогою впровадження нетрадиційних методів навчання, що охоплюють дискусію, сенкан, обери позицію, метод прес, асоціативний куц, мозковий штурм, голосування ногами, рюкзак, круги Венна, добре чи погано, «Криголам».

Мета розвитку комунікативної компетентності – формування культури усного та писемного мовлення як засобу вільного спілкування та самовираження. Наприклад, для підвищення ефективності усного спілкування варто використовувати такі методи:

- розігрування діалогів;
- складання монологів;
- сюжетно-рольові ігри;

- інсценування казок, оповідань;
- усний опис на основі пережитого, побаченого, почутого, творчої уяви;
- розширення словникового запасу школярів;
- використання інтерактивних технологій;
- проведення бібліотечних уроків.

Інтерактивні технології при формуванні комунікативних компетентностей

Технологія «Мікрофон»:

- Для чого людям потрібна мова?
- Назвіть правила усного мовлення.
- Як повинна звернутися до оточення ввічлива людина?

Технологія «Незакінчене речення»:

- Слова ввічливості ...
- Тепер я точно знаю ...
- Я знаю, що з великої букви пишуться ...

Технологія «Прес», що відкриває можливості доводити, чітко висловлювати свої думки, обґрунтовувати свої міркування за певним алгоритмом: «Я вважаю, що ...», «тому що...», «наприклад...», «отже ...».

Технологія «Займи позицію», що спонукає учнів висловити позицію щодо актуальних проблем за допомогою висловлень «Так», «Ні», «Не знаю», аргументувати свій вибір або після обговорення змінити свою думку.

Додаток Ж

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ 5–6 КЛАСІВ

Впровадження проекту модельної навчальної програми неможливий без урахування вікових та індивідуальних особливостей школярів 5-6 класів, яких у віковій психології іменовано як молодших підлітків.

Ранній підлітковий вік (5-6 класи) – найскладніший період у розвитку дитини. У цей час спостережено різкі якісні зміни, що стосуються всіх сфер функціонування особистості: відбувається бурхливий фізичний і розумовий розвиток, етичне та соціальне дорослішання, учень/учениця має підвищену збудливість, імпульсивність.

Важливою особливістю психіки дітей раннього підліткового віку є розвиток довільності усіх психічних процесів. Учні-підлітки уже можуть самостійно концентрувати увагу, розвивати пам'ять і мислення, регулювати власні емоційно-вольові процеси тощо.

Здатність **сприйняття** своєрідна: діти сприймають навколишні предмети і явища неточно, тобто виокремлюють випадкові ознаки й особливості, що з якихось причин привернули їхню увагу. Учням бажано пропонувати завдання на спостережливість, виявлення істотних ознак предметів, встановлення зв'язків між кількома об'єктами тощо.

Пам'ять учнів молодшого підліткового віку має здебільшого наочно-образний характер. Учні краще запам'ятовують зовнішні ознаки предметів, ніж їх логічну змістову сутність. У пам'яті учнів цього віку зв'язки між окремими частинами виучуваного явища є нестійкими. Учні погано уявляють собі загальну структуру явища, його цілісність і взаємозв'язок компонентів. Запам'ятовування зазвичай має механічний характер, заснований на враженнях та багаторазовому повторенні. Тому процес відтворення вивченого вирізняється неточністю, великою кількістю помилок та недовго утримується в пам'яті. Але цей віковий період характеризується переходом від механічної пам'яті до смислової, яка формується під впливом навчання та має вирішальне значення в здобутті знань. Учні вже починають робити перші спроби, щоб запам'ятати доступний для них матеріал не дослівно, а свідомо.

Необхідно систематично, упродовж тривалого часу, повторювати з учнями пройдений навчальний матеріал. Важливо пам'ятати і про дослівне запам'ятовування та відтворення, яке є присутнім засобом поповнення словникового запасу і формування культури мовлення, розвитку довільної пам'яті та самоконтролю, вміння помічати помилки у відтвореному тексті і їх виправляти. З цією метою учням потрібно пропонувати багато завдань і вправ, призначених для усного виконання.

В учнів 5-6 класів переважає мимовільна (короткотривала) **увага**, вони легко відволікаються на будь-який подразник, активно реагують на все нове, яскраве та незвичне. Зосередження уваги на тому самому об'єкті дається нелегко, що спричиняє швидку стомлюваність, а отже, перешкоджає процесу навчання.

Усвідомлення учнями значущості навчального матеріалу та важливості його засвоєння – умова стійкості довільної уваги. Щоб сформувати прийоми довільної уваги, доцільно паралельно зі звичайною діяльністю пропонувати учням завдання з її перевірки, а також завдання на складання плану діяльності та її контролю. Стійкість уваги посилюється, коли зміст діяльності зумовлює зацікавленість учнів, коли в об'єктів, що їх вивчають, вони постійно виявляють нові особливості.

Від стилю **мислення** багато в чому залежить успішність підлітків у навчанні та подальшому житті. Тому навчальний процес має підтримувати довготривале мислення. З цією метою важливо заохочувати учнів до роботи з

підручником, систематично працювати над розвитком усної та писемної мови школярів (коментування дій, усні вправи, складання учнями завдань і запитань), пропонувати учням творчі завдання, пов'язані з опрацюванням різних видів інформації.

Крім того, що відбуваються зміни в когнітивній сфері, у цьому віці змінюється й основна діяльність школярів. В учнів раннього підліткового віку на перше місце виходить міжособистісне спілкування з дорослими й однолітками, суспільно корисна праця, що позитивно впливає на розвиток психіки й особистості загалом.

Навчання для дітей цієї вікової категорії є важливим, але пізнавальний інтерес до навчання перебуває на стадії зацікавленості: легко з'являється і легко згасає. Здебільшого він спрямований на процес навчання, а не на його зміст. Це стимулює школярів прагнути до успіху, до досягнення мети, що є рушійною силою навчально-виховного процесу. Найважливішим мотивом для учнів є перспектива використання лінгвістичного й соціокультурного матеріалу в практичній діяльності. Успішна діяльність на уроці безпосередньо пов'язана з умінням спілкуватися українською мовою на рівні з рідною мовою. Якщо учень / учениця на кожному уроці переконується у власних можливостях (починати і підтримувати бесіду, розуміти традиційні висловлювання), це створює загальну перспективу оволодіння українською мовою як засобом спілкування у всіх сферах життя.

Навчальні труднощі молодших підлітків багато в чому залежать від емоційного аспекту навчання, інтересу, заохочення, похвали вчителя чи їх нестачі. Якщо вчитель не стимулює самостійність та ініціативу в учнів, а лише наставляє і контролює результати навчальної діяльності, то учні зазвичай втрачають інтерес до навчання. Тому на уроках у 6 класі варто приділяти значну увагу ігровим технологіям.

Психоемоційна стабільність румунськомовних учнів 5-6 класів на уроках української мови пов'язана із зменшенням емоційної тривоги та напруженості.

Вправи для зняття стресу та емоційної напруги в учнів

Щоб ефективно зняти м'язове напруження, спочатку треба його посилити. Цю вправу учні можуть виконувати, сидячи за партою та слухаючи команди вчителя:

1. Так сильно, як можете, напружте пальці ніг. Потім розслабте їх.
2. Напружте й розслабте ступні ніг.
3. Напружте й розслабте гомілки.
4. Напружте й розслабте коліна.
5. Напружте й розслабте стегна.

6. Напружте й розслабте сідничні м'язи.
7. Напружте й розслабте живіт.
8. Розслабте спину й плечі.
9. Розслабте кисті рук.
10. Розслабте передпліччя.
11. Розслабте шию.
12. Розслабте лицьові м'язи.
13. Посидьте спокійно кілька хвилин, насолоджуючись повним спокоєм.
14. Коли вам здається, що повільно пливете, – ви цілком розслабилися.

Учні після виконання вправи мають спокійно кілька секунд насолодитись повним спокоєм.

Вправа «Піджак на вішалці»

Мета – зняти м'язове напруження. Для цього учні мають уявити себе «без кісток», зробленими ніби з гуми, або уявити своє тіло піджаком, що висить на вішалці. Опісля, запропонуйте учням порухати тілом, яке наче вільно висить на хребті, відчути, як вільно гойдаються руки, плечі, тазовий пояс під час руху хребта.

Вправа «Струсування»

Тіло розслаблене, ноги на ширині плечей. Запропонувати учням встати на носки – вдих; різко опуститись, стукаючи п'ятками об підлогу – видих. Подумки розслабитися та струсити всі негативні емоції з себе (щонайменше 10 раз). Завершивши вправу, зупинитися – відчути внутрішній стан. Коли людина хвилюється, її дихання пришвидшується і стає поверхневим. Щоб не допустити надмірної емоційної реакції під час стресових ситуацій, емоційних навантажень потрібно стежити за тим, щоб дихання залишилося глибоким і повільним. Запропонуйте учням дихальні вправи.

Вправа «Ритмічне дихання»

Розпочніть разом із учнями дихати за таким принципом: вдихаючи, рахуйте до трьох, видихаючи, також рахувати до трьох. Потім спробуйте зробити видих іще тривалішим: вдихаючи, рахуйте до п'яти, до семи тощо.

Вправа «Рахунок»

Для виконання вправи, потрібно сісти зручніше, скласти руки на колінах, поставити ноги на підлогу й знайти очима предмет, на якому можна зосередити свою увагу.

Почати рахувати від 10 до 1, на кожному рахунку роблячи вдих і повільний видих. (Видих має бути помітно довше вдиху).

Заплющити очі. І знову почати рахунок від 10 до 1, затримуючи подих на кожному рахунку й уявляючи, що видихуване повітря пофарбоване в теплі пастельні тони. З кожним видихом кольоровий туман стає густішим, і з кожним видихом зменшується й нарешті зникає напруження.

Вправа «Лимон»

Мета: зменшення м'язове напруження та розслаблення. Запропонувати учням сісти зручно: руки вільно покласти на коліна (долонями вгору), плечі та голова щоб були опущені, очі закриті. Подумки учні мають уявити, що в правій руці у них – лимон. Запропонувати повільно його стискати до тих пір, поки не відчують, що «вичавили» весь сік. Опісля діти мають розслабитися та запам'ятати свої відчуття. Далі необхідно повторити вправу з лимоном у лівій руці. Запропонувати дітям насолодитися станом м'язового спокою.

Вправа «Стирання інформації»

Запропонувати учням розслабитись і замружити очі. Опісля уявити, що перед вами лежить чистий аркуш паперу, олівці, гумка. Подумки спробувати намалювати на аркуші негативну ситуацію (реальну або уявну картинку), що спричиняє тривогу. Запропонуйте дітям подумки взяти гумку й послідовно «стерти» з аркуша цю негативну інформацію, доки картинка не зникне. Знову запропонувати заплющити очі й уявити той самий аркуш паперу. Якщо картинка з'явилася знов, намагатися «стирати» її до повного зникнення. Такий метод використовують також задля зниження концентрації уваги на стресогенному чиннику.

Комплекс вправ «Розслаблення м'язів обличчя»

Мета: дати учневі / учениці змогу усвідомити й запам'ятати відчуття розслаблених м'язів за контрастом із їх напруженням. Кожна вправа складається з двох фаз – початкової (напруження) і наступної (розслаблення). Напруження обраного м'яза чи групи м'язів повинне збільшуватися плавно – «скидання» напруження здійснюється різко. Повільне напруження м'язів має супроводжувати повільний глибокий вдих. Розслаблення синхронне з вільним повним видихом. Кожну вправу варто повторити 2–3 рази.

«Маска подиву». Заплющити очі. Одночасно з повільним вдихом максимально високо підняти брови, вимовивши про себе: «М'язи чола напружені». Затримати на секунду подих і з видихом опустити брови. (Пауза триває 15 секунд).

«Піжмурки» (вправа для очей). З повільним видихом, м'яко опустити повіки. Вдихаючи повітря, поступово нарощувати напруження м'язів очей і, нарешті, замружити їх так, начебто в них потрапило мило, мружитися якнайсильніше. Вимовити про себе: «Повіки напружені». Потім – секундна затримка подиху, вільний видих і розслаблення м'язів повік. Залишаючи повіки опущеними, вимовити про себе: «Повіки розслаблені».

«Обурення» (вправа для носа). Округлити крила носа й напружити їх, начебто ви дуже сильно чимось обурені, зробити вдих і видих. Вимовити про себе: «Крила носа напружені». Зробити вдих, на видиху розслабити крила носа. Вимовивши про себе: «Крила носа розслаблені».

«Маска поцілунку». Одночасно з вдихом поступово стискати губи, начебто для поцілунку, довести це зусилля до межі й зафіксувати його повторюючи: «М'язи рота напружені». На секунду затримати подих, із вільним видихом розслабити м'язи. Вимовити: «М'язи рота розслаблені». Після деякого тренування легко вдається подумки керувати розслабленням всіх мимічних м'язів.

Вправа «Малювання лабіринтів/спіралей»

Запропонувати учням намалювати лабіринт чи спіраль у довільній формі та провести пальцем по намальованому лабіринту, показати в такий спосіб мозку, що вихід є!

Вправа «Постукування» (для відновлення психічного рівноваги)

Запропонувати учням скласти долоньки метеликом, і покласти свого «метелика» долоньями на груди та почати постукувати свою грудину в темпі один удар в одну секунду, чергуючи постукування правою долонею, потім лівою тощо. Виконувати можна одну чи дві хвилини.

Вправа «Три добрі події»

Запропонувати учням записати, що доброго і приємного сталося впродовж дня і спричинило хороші емоції, а також що вони відчувають, коли про це згадують. Учні після виконання вправи мають спокійно декілька секунд насолодитись повним спокоєм.

Отже, наведені вище та інші кінезіологічні вправи допомагають учням / ученицям подолати стресові ситуації, поліпшити роботу мозку і сприяють гармонійному розвитку особистості та її творчої самореалізації.

Вони вдосконалюють механізми адаптації дитячого організму до зовнішнього середовища, знижують захворюваність і роблять життя учня/учениці безпечнішим завдяки розвитку таких якостей, як спритність, сила, гнучкість. До того ж систематичне тренування поступово привчає школярів витримувати навантаження, виявляти волю; здатні допомогти їм упоратися зі стресовими ситуаціями і постояти за себе в непростому житті.

Вправи можна проводити в будь-який час як динамічні паузи або як частину заняття. Час проведення – 3-5 хвилин.